

Biogr.
4822

Ex Donatione Molliana

Ex donat: Molliana.

auctore

HENRICO CONSTANTINO CRAS.

AMSTELÆDAMI

apud PETRUM DEN HENGST

MDCCXCVI.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

LAUDATIO
HUGONIS GROTHII,

A D

ACADEMIAE REGIAE, QUAE HISTORIA-
RUM, ELOQUENTIAE, ANTIQUITATIS,
ATQUE INSCRIPTIONUM STUDIIS AC
LAUDE, HOLMIAE APUD SUEONES
FLORET,

MODERATORES.

AUCTORE

HENRICO CONSTANTINO CRAS:

CUI PALMA ADJUDICATA EST MENSE
APRILI ANNI MDCCXCVI.

SYMBOLUM:

Ingenio stat sine morte decus.

PROPERTIUS,

ACADEMIAE DISCIPLINARUM LIBERA-
LIUM SUECICAE MODERATORES,
VIROS CLARISSIMOS.

*Cui potius, Viri illustres! HUGONIS GRO-
TII laudationem, quàm Vestrae Academiae
offeram, a quâ ejus scribendae causa omnis
nata est? Quibus potius, quàm Vobis conse-
crem, qui, quâ linguâ ingenii humani reliquiae
artiumque monumenta omnium praeclarissima
posteritati prodita sunt, quâque, ab instau-
ratis inde litteris ad hoc usque seculum, doc-
trinas inventaque sua per totum orbem inter se
commodissime sibi impertiebant eruditi, ejus
eximiae, cultae ac perfectae linguae latinaeque
eloquentiae soli fere ruinam fulcitis? Atque uti-
nam ita scripta sit haec laudatio, ut Dalem-
ber-*

Omniñò praeclarus est excellentium viro-
rum laudandorum mos, cum olim probatus,
tum hoc seculo frequentatus usu, praesertim
in Galliâ, a quâ gente non ita pridem ad
alios videtur populos manasse. Cujus quidem
moris tum inprimis utilitas lucet ac praestan-
tia, cum illorum virorum laudes oratione il-
lustrantur, quorum vel eximiae plane virtu-
tes, vel insignia in patriam aut universum
genus humanum fuerunt merita, vel rara vis
ingenii ac doctrinae singularis copia novas dis-
ciplinas fundarunt, aut provexerunt perfece-
runt.

(a) D'ALEMBERT *sur l'harmonie des langues*. In
libris: *Melange de Litterature, d'Histoire & de Philo-
sophie*. Tom. V. p. 525. & suiv. Ed. d'Amsterdam
1770. THOMAS *Essai sur les Eloges* Tom. III. Ch.
10. p. 112. et suiv. et Tom. IV. p. 17. et suiv.

*in praeclarae hujus disciplinae principe au-
ctore, HUGONE GROTIO, perfecti Juris-
consulti formam spectavi.*

*At verò hujusmodi orationes quòd ad loca
et tempora dicendi accommodari necesse est,
deinceps negligi fere solent. Accedit, Se-
natûs Populique Amstelaedamensis jussu sum-
tibusque descriptam typis orationem ad pau-
corum notitiam pervenisse. Quamobrem, ut
cognoveram, Viri eruditissimi! (cognovi au-
tem serò propter tempora), de eloquentiâ cer-
tantibus anno 1795 a Vobis propositum esse
HUGONIS GROTII elogium, continuò ego
sic tacite mecum. Quid! si in tanto patriae
meae decore et ornamento laudando alienigena
reportet victoriam? Quid! si in praeclari*

*hementius commotum animum studiumque meum
mirifice inflammatum sensi.*

*Itaque, tametsi permultis tunc temporis
eram occupationibus districtus, (quae quidem
ipsae occupationes temporisque angustiae, po-
liendi hanc scriptionem, magisque politam Vo-
bis, Viri praeclari! rursus offerendi causam
mihi attulerunt), e vestigio tamen habitae
quondam orationis ita mutare formam, ita
corrigere atque amplificare institui, ut elogi
sive laudationis officium explere posset videri.*

*Gaudeo autem magnopere, talem ab illustri
Academia meam scriptionem judicatam esse ;
gaudeo, cum iis me congressum eruditis viris,
quorum de tribus pariter in Vestro program-
ma-*

*riter locum occupet (a). Gaudeo igitur, et
sane quàm laetor, a Vobis, peritissimis ju-
dicibus, meam GROTHII laudationem palmâ
dignam existimatam esse. O utinam perinde
digna sit viro, cujus laudes explicat! Quod
si cui secus videatur, primum in vestro,
Viri illustres! judicio et comprobatione firmum
praesidium est, in quo acquiescam. Deinde,
qui hanc meam industriam veluti imbecillio-
rem despiciat, ab eo confido duntaxat me hoc im-
petraturum esse, ut non tam meam erga virum
immortalem venerationem, non voluntatem ac-*
cu-

(a) Ejus elogii auctor apparuit MATTHIAS
STOLTZ, vir cl., scholae Helsingoranae moderator.
Quartum similiter elogium, Gallice scriptum, per-
placuisse Academiae videtur.

*cuset, quam in tanto studio, tantâque in
contentione meâ atque ipsius argumenti magni-
tudine, facultatis meae potius excuset tenui-
tatem. Dabam Amstelaedami ipsis kalendis
Octobr. anni MDCCXCVI.*

Cogitanti mihi saepenumero et veterum mores animo revolventi cum multa divinitus a nonnullis populis instituta atque inventa esse videntur, tum nihil praeclarius, quam quod magnorum virorum, qui de republicâ, aut de litteris ac doctrinis, aut de universo genere humano, egregie meriti essent, memoriam religiose colerent, ac laudes etiam publice pro concione celebrarent.

Est enim hoc insitum animis penitusque infixum sensibus nostris, ut magnos viros magnâ veneratione prosequamur. Quis nostrum non vehementi quodam studio commovetur, si Miltiadem, Themistoclem, Aristidem, Socratem, Platonem, praeclara nomina! vel ipse legat vel ab aliis commemorari audiat? Quis non mirificâ voluptate totum se perfundi sentit, si statuas Erasmo vel Newtono positas, aut similia magnifica monumenta, quae excellentibus viris, non turpis adulatio, sed grati animi vis, propter immortalia erga genus humanum

merita exstruxit, contempletur? Cujus quidem sensus tanta vis est, ut ad eos quoque, quos nunquam vidimus, nescio quo studio, quâ benevolentia complectendos commoveamur, atque inter ipsos agrestes et feroces populos reperiamus complures, qui heroes suos summis in coelum laudibus extulerunt, ipsisque Diis aequarunt (*).

Antiquissimi populi omnino, ut ista erant tempora, bellicorum inprimis laborum admiratione capiebantur. At politiores quaeque gentes, liberales artes atque egregias doctrinas non minori pretio, quam virtutes bellicas habuerunt, neque levius judicarunt, ad domesticas civium injurias turbasque sive cavendas sive vindicandas, aequabilia jura constituere, quam immensâ strage hostem externum prosternere. Itaque prudentissimi viri, Minos, Solon, Lycurgus, apud Graecos; Numa, Servius, Scaevola, Labeo, Capito, ceteri, apud Romanos, qui juris peritiâ excellentes, civitates legibus fundarunt, haud minorem sunt gloriam consecuti, quam

(*) Vid. Carmina, quae OSSIAN reliquisse perhibetur, Celticâ linguâ conscripta, ex quâ primum in Anglicam, deinceps in Germanicam aliasque linguas traducta sunt, atque anno 1793 ab eximio Poëtâ *P. L. van de Kastele*, Belgicis versibus reddita.

minimi memoria decoratur, non jucundum modo, sed inprimis utile est existimandum. Neminem enim fugit, egregia magnorum virorum exempla vim habere mirificam, non solum ad languentes labentesque homines atque totos adeo populos, ex tarditate inertiâque excitandos, sed maxime ad animos, ipsâ cogitatione excellentium virorum, ad virtutum omnium imitationem conformandos.

Quis igitur non magnopere probet sapientiam praestantium virorum, qui, cum litteris ac societatibus litterariis praesint, ad praeclari cujusdam hominis, de ipsis illis litteris egregie meriti explicandas laudes, doctos invitent? Aut, si ejusmodi circumspiciatur vir eximius, qui dignus sit laudatione, quique illustri exemplo suo ad imitationem valeat, cujus menti non continuo HUGONIS GROTTII memoria et imago occurrat? Aut quis denique inveniatur, a quo GROTIUM litterarum gloriâ superari, aequi judices statuunt? GROTIUM, inquam, quem finxit ipsa natura ad jurisprudentiam, ad omne doctrinae genus, omnesque virtutes magnum hominem et excelsum; quem eximii

ante aliquot annos in *Tiberio Hemsterhusio* perfecti
critici imaginem spectavit (a); si quis igitur un-
quam fuerit ejusmodi, HUGONEM GROTIUM
profecto tantorum nominum magnitudinem tanta-
rumque laudum honestatem et decus consecutum
esse.

At hujus viri cum laudatio postulatur, certe
quidem non illud mihi postulari videtur, ut vita
omnibus gentibus ac nationibus ubique terrarum
nota enarretur, aut innumerabilia, quorum multi
exstant indices (b), scripta ejus recenseantur.
Contra hoc videtur requiri, illius ut vis memoriae,
ut mentis celeritas, ut intelligentiae judicii-
que subtilitas et acumen, ut foecunditas ingenii ac
doc-

(a) Vid. *Elogium TIBERII HEMSTERHUSII*, auctore
Davide Ruhnkenio. Lugd. Batav. 1768. Paucos ante annos
eximia haec scriptio iterum typis descripta et vulgata est.

(b) Vid. HUGONIS GROTII *Manes Vindicati*. Accedit
scriptorum ejus cum editorum, tum ineditorum, conspectus tri-
plex. Delph. Bat. 1727. 8°. Sed Lehmannus auctor hanc
librum Halae Saxonum edidit. Vid. *Dictionnaire de MORERI*.

tio, ita metuo vehementer, ne summi viri cum amplificare velim, minuam etiam gloriam. At GROTII virtutibus ingenique magnitudine quae digna oratio potest inveniri? Quamobrem jure quodam postulo, ut majus quiddam, quam meae orationis poterit tenuitas exprimere, de GROTIO suâ quisque cogitatione ipse informet ac suspicetur.

CICERO principem in civitate virum ac Jurisconsultum alicubi describit eum, cujus moderatione et scientiâ non solum privatorum hominum, sed totius civitatis salus contineatur. Talem si cogitemus atque universam ejus ac propriam vim comprehendere velimus, is demum tam gravi et honorifico nomine dignus poterit censi, qui, quaecumque obvenerit causa, in eâ quid justum, injustum, aequum, iniquum sit, et quae hominum erga homines, civium erga cives, imperantium erga subditos, subditorum erga imperantes, gentium denique erga gentes jura sint et officia, haec omnia certâ scientiâ complectatur, tum etiam perspiciat vias atque rationes, quibus et res publicae

contineantur, et suum quisque civis vel tueri jus vel recuperare possit.

Quam ob rem non sufficit ei, qui aut civitatem regat, aut judicia moderetur, aut civibus suis de jure respondeat, fontes justis et aequis, leges divinas videlicet, humanas; naturales, civiles; publicas, privatas; omnes cognitae ac scientiae pervestigatione comprehensas habere; sed praeterea solertia quaedam et celeritas ingenii requiritur, quâ ex iis principiis, quid et quantum velit, quovis loco et tempore ad quaslibet causas explicandas apte proferat. Itaque eximii ejus viri munus duabus maxime rebus, cum immensâ prope innumerabilium praeceptorum scientiâ, tum eorundem praeceptorum sollerti quodam usu continetur.

Ambiget merito aliquis, an talis tantusque vir, qui haec omnia animo et cogitationi subjecta atque ad usum parata haberet, vel fuerit unquam, vel esse etiam possit. Exquiramus igitur, num has omnes tam praeclari muneris partes expleverit
HUGO GROTIUS.

A priori facultate ut ordiamur, in quamcumque doctrinae partem sive naturae quidam impetus rapuerat GROTIUM, sive consilium judiciumque de-

deduxerat, ejus omnem vim ita ille tenuit, ita animo et cogitatione penitus pervestigavit, ut, non dicam superiorem, sed vel parem omnino haberet neminem; et, quibus singulis sive jurisprudentiae, sive alius cujuscumque disciplinae partibus alii cognoscendis magnam laudem sunt consecuti, eas simul ita comprehenderet universas, ut, quo genere scientiae potissimum praestiterit, haud facile quisquam dijudicet.

At nullâ tamen re magis vel generi humano profuit GROTIUS vel gloriam suam fundavit atque auxit, quam quod obscuratam diu et tenebris demersam NATURALIS JURIS PRUDENTIAM in apertam lucem reduxit et novo decore atque antea incognitâ dignitate ornavit.

Philosophos olim, qui maximam partem in occultâ rerum naturalium pervestigatione, quasi in tabernaculo vitae suae, habitaverant, princeps Socrates ad communem vitam ac morum disciplinam revocavit. A quo cum ortae essent complures eaeque inter se dissentientes philosophorum familiae, Platonici quidem et Aristotelici quamvis maximis doctrinae laudibus hominumque studiis florerent, iis tamen adeo non cedebant Stoici, ut non solum dubiam ceteris palmam redderent, sed

Sed tantis commutationum vicissitudinibus jacta-
ri solent ac variari res humanae, ut nihil fere in-
veniatur, quod statum suum tenere, certamque et
constantem dignitatem conservare possit. Annales
enim gentium docent, cum Septentrionum popu-
li, immanitate barbari, ac multitudine innumera-
biles, per totam Europam omnia longe lateque
ferro et igne devastassent, cunctas artes ac disci-
plinas densissimis ignorationis tenebris offusas at-
que oppressas jacuisse, donec post longam noctem,
seculo tandem duodecimo leve quoddam crepuscu-
lum oriretur, iterumque aliqua litterarum cura
studiumque assumi inciperet. Atque hoc loco in-
credibiles rerum humanarum vicissitudines conver-
sionesque non possumus non magnopere admirari.
Etenim, quae foedissima superstitio, qui omnia
divina pariter et humana miscens furor, innumera-
biles homines nationesque ex omni Europâ in-
flamnaverant, ut crucis signo sublato ad terram
sanctam recuperandam undique ruerent dementes;
idem (O casus inopinatos! O ingenii humani, re-
rum causas parum perspicientis, imbecillitatem!)
idem,

ac veluti ex morte in lucem vitamque excitandi initium et causa fuit.

Ab illo inde tempore doctores, a scholis, quas aperire instituerant, nomen adepti, cum ad ceteras disciplinas, tum ad philosophiam praecipue se applicaverunt; ad quam tamen industriae quidem et ingenii afferebant satis, doctrinae vero parum: itaque praeter Patrum fere praecepta, Conciliorum canones, et Pontificum Romanorum decreta, ad unius Aristotelis disciplinam, tanquam ad saxum, sic adhaerescebant, ut quaevis ejus praecepta malent pugnacissime defendere, quam sine auctoritate et pertinaciâ, quid ipsa res et ratio doceret, exquirere.

In reconditâ quoque metaphysicae scientiâ et quae ethica proprie dicitur, omne prope studium suum ponebant Scholastici; praestabilem vero disciplinam, quam in foederibus, in pactionibus, in conditionibus populorum, regum, nationum, in belli denique jure et pacis consistere docet Cicero, vix attigerunt. Quae verò disputabant, ea tam

At jam feliciora nascebantur secula , decimum sextum et septimum , quibus plures , quam reliquo tempore omni , post fractum imperium Romanum fugatasque et revocatas litteras viri admirabiles exstiterunt ; quorum in numero enituerunt Erasmus , Lutherus , Melanchtonus , Calvinus , Baconus Verulamius , Copernicus , Keplerus , Galilaeus , ceteri , magnarum rerum magni auctores. Nunc inopinatae valde regnorum conversiones accidere , nunc studia humanitatis luculentius splendescere ; nunc divini cultus ratio emendari ; nunc philosophiae dignitas vindicari ; nunc astronomia vel inveniri vel provehi ; nunc navigationes et commercia augeri ; ut continenter parturire haec rerum universitas videretur , ac totum genus humanum , alto quondam sopore oppressum , mox expergefactum et aliquantum moveri coeptum , jam vero vehementiori concitatum impetu , quaevis magna dices moliri.

Missis igitur Scholasticorum argutiis , populari magis ac jucundâ et ad sensus hominum accommodatâ ratione , de justitiâ , de continentia , de magni-

Covarruvias, Ayala, Vasquius, Bodinus, Hotmannus, Gentilis. At hi omnes egregia quidem multa, sed sine ordine, sine certâ viâ atque arte disputarunt: quin etiam, qui a Grotio propius aberant, Nicolaus Hemmigius (a) et Benedictus Winklerus (b), etsi dissoluta adhuc et disjecta Juris naturae praecepta conglutinare et ratione quâdam constringere conati, eoque consilio egregio magnam laudem meriti sunt, ad maximi tamen operis perfectionem adeo non pervenerunt, ut vix initia ac fundamenta praestantis disciplinae jecisse videantur (c).

Haec

(a) *In Apodictica Methodo de Lege. Anno 1572. Vid. Dictionnaire de BAYLE. Ante quoque prodierat PETRINI BELLI, Albensis, Icti incliti, de Re militari et Bello tractatus, divisus in partes XI. In quo praeter ea, quae de re militari tractantur, obiter multa, quae ad civilem administrationem attinent, attinguntur. Venit. 1563. Est etiam Cl. Viri JACOBI PURLILIARUM COMITIS de Re militari Liber. Venet. 1530. ubi disputat de omni jure belli, de jure victoriae, de promissis hosti servandis, de disciplinâ militari, num Christianis bellare liceat, cet.*

(b) *In Libris V. Principiorum Juris, Lips. 1615.*

(c) *Conf. Disputatio de Princip. Doctr. Mor. in Exordio,*
in-

trinā praeditus, ut, diu confusam barbarie et foedatam ignoratione, naturalis Juris prudentiam, et magno animo et felici exitu instauraret ac penitus stabiliret. Fulgebat jam mature in adolescentulo ea vis ingenii, quae non unius posset Juris Civilis angustiis coërceri. Nam anno 1609, aetatis 26, *De mari libero, sive de jure Batavorum ad Indicana commercia* scripsit disputationem, quae cum Nicolai Fernatii Lusitani et Seraphini de Freitas aliorumque, tum praesertim Seldeni incendit aemulationem atque industriam (a). Haec vero scriptio, quae omnium universae Europae eruditorum oculos in GROTIUM convertebat, ita ejus nobilitavit nomen, tantamque famam excitavit, ut dignus judicaretur, qui ad mercaturae maxime et navigationis libertatem Belgis asserendam in Angliam mitteretur legatus: in qua legatione praeclarā se diligentiam prae-

in Actis Societatis doctrinarum Hollandicae Tom. XXX. 1794. Harlemi. 8°. ac seorsum quoque edita.

(a) Quae de *Mari libero* et *Mari clauso* virorum doctorum agitatae lites sunt, typisque vulgata scripta, nota sunt omnibus.

praebuit, ac litterarum amanti regi Jacobo Primo se valde probavit, summique viri Isaaci Casauboni sibi conciliavit amicitiam.

At illa scriptio de mari libero, utcumque egregia, non nisi laetum augurium erat majoris operis, quod vir summus DE JURE BELLI AC PACIS postea elaboravit diligentius ac perfecit. Vix opus est, ut narrem, ad Naturae Gentiumque Jus illustrandum, cujusmodi consilium Baconus Verulamius, vir acerrimo ingenio, jam magnopere probaverat, et ipse diu animo agitaverat Grotius, hunc in Galliâ et sedulò hortatum esse verbis et instructissimâ suâ Bibliothecâ adjuvisse Peirescium, propenso erga litteras et litteratos studio valde nobilitatum. Itaque rem arduam tandem magno animo aggressus Grotius, continenti duorum annorum labore absolvit, et, quemadmodum summus artifex ex rudi marmore formosissimam Venerem Mediceam, ita ex informi indigestâque praeceptorum mole, elegantissimam Juris Naturae, Gentium ac Publici effecit constituitque disciplinam. Non fert hujus scriptionis nostrae ratio ac modus, ut universi istius operis Grotiani praestantiam, principiorum diligentiam, praeceptorum summam fecunditatem, admirabilem vim argumentorum ac subtilitatem, eximiam gravitatem orationis, variam de-

denique rerum et exemplorum ex vêtustatis monumentis praecipue ductorum copiam, et concinnam totius libri partitionem singulatim ostendam. Constat profectò, omnium intelligentium hominum testimoniis totiusque Europae unanimi consensu ita judicatum esse, ceteris quidem scriptis suis Grotium praestitisse alios, hoc autem divino Jure belli ac pacis se ipsum superasse.

Nemo tamen, ut opinor, moleste feret, si ex immensâ copiâ quasdam virtutes, quae in paucis, iisque summis Jurisconsultis vix sunt repertae, in Grotio autem, quasi lumina quaedam ceteris extinctis, mirifice eluxerunt, colligam, collectasque et tanquam in tabellâ comprehensas, ob oculos ponam.

Quod veteres Academici in unâquâque disciplinâ valde probabant, cujusque rei notionem et proprietatem aptis definitionibus declarari; id adeò Jurisprudencia requirit, ut intelligentissimi quique Jurisconsulti nihil judicaverint artis suae disciplinaeque magis incrementa retardasse, quam inopiam aptarum definitionum. Fremat igitur doctorum vulgus licet, quin clamet ac vociferetur, omnem definienti diligentiam inanem obscuramque esse; mihi quidem Grotius vix aliâ re ullâ Jurisprudenciam magis

videtur amplificasse (a). Quamquam enim populari potius rationem, quam scholae consuetudinem in Libris de JURE BELLI AC PACIS secutus est; quid tamen bellum sit, quae induciae, quae civitas, quid imperium, quae ceterae res, quas tractat, magnâ curâ diligentiaque explicuit, et reliquis in scriptis suis parem definiendi solertiam probavit. Crediderunt quidem plerique omnes Romani Juris Interpretes, *Rem*, quod *secundum Juris objectum* vocant, tam late patere, ut non tam quid sit res, quam quid non sit, declarare quisquam possit; at Grotius utique ei verbo propriam suam descriptionemque notionem definiendo ita subjecit, ut nihil desideretur (b). Ac similem viri industriam, peritiam, summumque artificium si considero, quo contractus, delicta, inprimis injuriam (c), ac reliquas res omnes, quibus ars Juris continetur, designavit; aut fallor, aut mihi unusquisque assentietur, definiendi leges, quas praecipit ratio ac doctrina, sic Grotium calluisse, et cujusque rei propriam vim aptis definitionibus ita aperuisse, ut neque absit quidquam, neque superfit. Itaque mul-

(a) LEIBNIT. Oper. Tom. VI. pag. 315. Edit. Gen. 1768. IDEMQUE in Libro: *Nouveau Essai sur l'entendement humain* Liv. III. Ch. 3. §. 10.

(b) *Introd. ad Jus Holl.* Lib. II. C. 1. §. 3.

(c) *Ibidem* Lib. III. C. 35. §. 1.

multos locos, de quibus ante illum, cum excellentissimi Jurisconsulti Romani, tum alii deinceps viri illustres, frustra laborarunt, expedivit quam feliciter.

Neque minor viri summi, tam universorum communes, quam singulorum praeceptorum peculiare ac proprios fontes inveniendi aperiendique fuit solertia: quâ quidem tantopere valuit, ut ex multis iisque simplicissimis principiis gravissimas eliceret doctrinas. Nam, ut praeteream id, quod ab Aristotele assumit, quae in physicis rebus conspicua sit, eandem in moralibus similiter retinendam esse sive aequalitatem, sive aequilibrium, ex quo principio multas naturae leges effecit (a); profecto hoc acutissimi est ingenii indicium, quod probe perspexit Grotius, sapientissimorum hominum consensionem in eandem sententiam, haud leve ejus sententiae argumentum esse et confirmationem (b).

De

(a) Vid. *Jus B. ac P.* Lib. I. C. I. §. 8. etc. *Introd. ad Jur. Holl.* Lib. III. C. I. §. 15.

(b) LEIBNITZ *Nouv. Essai sur l'Entend Hum.* Liv. I. ch. 2. p. 55. Ed. d'Amst. 1768. Cui assentitur MAUPER-
TUISIUS: *Le consentement de tous les hommes, sur une chose qu'ils ont examinée, fait une probabilité infinie, que celui qui l'examinera, la trouvera telle, qu'ils l'ont trouvée: &*

WMS

De hoc autem loco, de quo tanta eruditorum inter ipsos dissensio est, tamque multi Grotium iniquius habuerunt, illustris viri mentem ac doctrinam, non ex opinionis levitate, sed ex iudicii diligentia ac veritate constituamus.

Nam ab eâ quidem temeritate procul aberat Grotius, ut ex communibus quorumvis hominum vel nationum, barbararum etiam erroribus, quidquam in morum doctrinâ effici posse ac profici arbitraretur (a). Imo verò, fieri etiam posse et saepius accidere, ultro fatebatur, ut pro variâ iudicandi ratione et facultate, pro partium studiis, praejudicatisque opinionibus atque infinitis rebus aliis, non semper eadem, utcumque vera, probent

une telle probabilité est pour nous une démonstration rigoureuse. *Essai de morale* Ch. VII. Oeuvr. Tom. I. p. 235. Ed. de Lyon 1768. Vid. etiam SENECA Ep. 117.

(a) Hanc levitatem bene reprehendit SENECA *De Vita beatâ* Cap. 1 et 2. *Non tam bene cum rebus humanis agitur, ut meliora pluribus placeant: argumentum pessimi turba est:* quem locum laudat BAYLE *Continuat. des pensées diverses* §. IV. §. V. — §. XVIII. Conf. IDEM *Pensées diverses sur les Comet.* §. 7. 22. 45—48. et 100. et *Repons. aux questions d'un Provinc.* Ch. 95. — 103 — 112. (Oeuvr. Divers. Tom. III.). Atque ex hoc genere omni sunt fere exempla, quae ex vetustatis monumentis expromit idem BAYLE d. 1. Ch. 104.

bent periti. At simul tamen in rebus, quae communi sensui patent, ac patere debent, majorem partem hominum eo judicabat ferri, quo a naturâ ipsâ ducantur (a), inprimis, si intelligentium virorum judicium et consensionem, constantem illam quidem ac stabilem, nulla convellere secula aut labefactare potuerunt, si quidem opinionum commenta delet dies, at naturae judicia confirmat (b). Nimirum quod res est, id existimavit Grotius, unanimem virorum prudentium et stabilem consensionem a certâ quâdam causâ necessario proficisci, neque ab aliâ facile exsistere causâ posse, quam a communi sensu, quo ipsam vim praeceptorum ac veritatem ab ultimis inde seculis pro ingenii sui acumine perspexerint viri sapientes, nulloque tempore non constanter probaverint (c). Quid? Haec com-

(a) CICERO Lib. I. *de Offic.* C. 41. quam vim in artibus liberalibus, rerumque pulchritudine et elegantia dijudicandâ communis sensus habeat, paucis docet. CICERONI assentitur LONGINUS Sect. VII. in fine. Conf. DU BOS *Reflex. Crit. sur la poésie & la peinture.* Tom. II. Sect. 22. & suiv.

(b) Conf. GROT. *Jur. B. ac P.* Lib. II. C. 23. §. 4.

(c) Vid. CICERO Lib. I. *de Nat. Deor.* C. 1—4. et L. II. C. 2. et Lib. I. *Tusc. Quaest.* C. 13 et 14. Lib. I. *de Offic.* C. 41. atque ipse GROT. *de Jur. B. ac P.* Proleg. §. 40. et Lib. II. C. 23. §. 4. CLERIC. *Art. Crit.* P. II. Sect. I. C. 15. prae-

communis sapientium opinio et stabilis existimatione illud quidem efficiet, ut valeat, usque dum firmis argumentis, levitatis ac fallaciae convincatur? Quid tandem? Doctissimorum hominum dissensio rem et causam dubiam reddet, quod cum Băilius, tum ceteri complures, studiose disputant, consensus autem ad probandum nihil valebit (a)?

Quocirca mirari subit, quo factum sit, ut permulti ex hodiernis viris eruditis, atque inter eos quidem, qui ipsi Grotium magni faciunt, hanc ejus rationem-

praesertim LEIBNITZ *Nouv. Essai sur l'Entend. Hum.* Liv. I. Ch. 2. p. 55. Ed. d'Amst. 1765.

(a) Sunt, qui invertant hanc Grotii rationem probandi, eaque putent multa Juris Naturalis praecepta infirmari, ut primum de iis dissenserint veteres, atque hodie etiam nonnulli inter se discrepent: quin neminem ita contra naturae officia peccare, modo secus ipse statuatur. Quasi verò Grotius docuerit, ea sola Juri naturae consentanea esse, in quibus prorsus consentiant omnes periti. Profecto, qui Grotii doctrinam tam negligenter oppugnant, ii non vident, non quaslibet enunciationes inverti posse: id quod ex Logica tirones satis norunt. Equidem vix hoc monuissem, nisi ipse Hobbesius, vir acutissimo ingenio, hanc fallaciam Grotianae doctrinae objecisset, idque, quod miror, probantibus aliis. Vid. HOBBS *de Civ.* Cap. II. §. 1. et, qui cum hac in re, tum in multis partibus, Hobbesium sequitur, PUFENDORFIUS *de Jur. Nat. et Gent.* Lib. II. C. 3. §. 7 et 8.

tionem veluti fluxam, dubiam, incertam rejiciant ac penitus damnent (a). Etenim quod hi dicunt, quodque copiose disputavit Bailius (b), veteres philosophos, quam plurimos errores suo consensu comprobasse, multaque pro veris habuisse, quae nos jam meliora docti falsa esse sciamus, aut penitus tanquam inepta rideamus, id hercule! parum istis censoribus prodest. Neque enim in eâ reprehensione omni satis mihi attendere videntur, quantum inter utrasque disciplinas intersit, morales et physicas, interque eas, quae in agendo, ac reliquas, quae in contemplando versantur. Omnino in rebus quidem physicis lubenter damus, lento gradu procedere hominum intelligentiam, variasque naturae res occultas et abditas, non nisi post plurimos superatos labores atque errores debellatos; post nova inventa, casu saepius cognita quam ingenio investigata; ac tandem post excogitata atque artificiose confecta instrumenta, quibus experientiae et ob-

(a) Vehementer hanc Grotianam rationem oppugnat et contemnit CHRIST. THOMAS. in *Fundam. Jurisprud. Divin.* Lib. III. C. 2. §. 13. Conf. *Act. Erudit. Lips.* 1701. p. 458. et seqq. At videatur LEIBNIT. d. l.

(b) Dd. II. Certe quidem Bailii, viri docti, nos admiramur acumen ingenii; at ingenii vim illam num ad utiles doctrinas firmandas retulit, an ad sollicitandas magis debilitandasque?

sero reperiendae demum excogitandaeque felicitate eorum cognitio pendeat, sed contrà ut intelligentes viri solo ingenio eam ac meditatione sibi pariant, aliisque hominibus aperiant (a).

Quod quidem discrimen si diligentius consideramus, adeone a viâ aberrare illum putemus, qui magnos ex antiquitate viros, Socratem, Platonem, Xenophontem, Aristotelem, Ciceronem, Senecam, Marcum Aurelium, Plutarchum ac

(a) Hanc differentiam neglexit BAYLE *Repons. aux quest. d'un Provinc.* Ch. 101. ubi in fine summâ injuriâ doctrinae morum plus incertitudinis atque inconstantiae, quam rerum physicarum investigationi tribuit. Quod verò disputat ibidem C. 104. ab aliis refutatum est. Conf. Disputatio *De Principiis doct. mor.* P. I. C. 2 et 3. in dd. Actis Societatis Holland. Tom. XXX. Quocirca ne huc quidem proprie pertinet quaestio metaphysica: *Quodnam in asserendâ Numinis existentia pretium statui debeat communi humani generis consensui?* in quâ explicandâ JO. JAC. HOTTINGERI, viri disertissimi, enituit industria. Vid. *Dissert. Legati Stolp. de Theologia Naturali.* Vol. II. Lugd. Bat. 1776. p. 26.

ac similes praestantes homines, quos propter mentis perspicaciam et abundantis doctrinae copiam uti admirata est olim antiquitas, ita sempiternâ veneratione grata posteritas colet, qui tantos, inquam, viros, quid justum injustum, aequum iniquum, honestum aut turpe sit, praeclare vidisse, sibi persuadeat? Cum hisce maxime temporibus experiendi observandique diligentiam, unicam prope viam multi statuunt, quâ ad veram oporteat certamque scientiam contendere; an reprehendatur etiam nunc Grotius, quod eandem hanc viam et rationem ad morum disciplinam converterit? An vituperetur, quod ab effectu ad causam adscendens, ex sapientissimorum hominum consentienti judicio, Juris naturae praecepta, a posteriori quoque, uti dicitur in scholis, aut invenerit, aut inventa firmaverit (a)? Num, qui sensum moralem

(a) GROTIUS in Proleg. ad Jus B. ac P. §. 40. Sed, quod, ubi multi diversis temporibus ac locis idem pro certo affirmant, id ad causam universalem referri debet. Et Lib. I. Cap. I. §. 12. Esse autem aliquid Juris Naturalis, probari solet, tum ab eo, quod prius est, tum ab eo, QUOD POSTERIUS. A PRIORI, si ostendatur rei alicujus convenientia aut disconvenientia necessaria cum naturâ rationali et sociali. A POSTERIORI vero, si non certissimâ fide, certe probabiliter admodum, juris naturalis esse colligitur id, quod apud omnes gentes, aut moratiores omnes, tale esse creditur.

Nam

rum virorum praecepta, quae, sicuti animo, omni
spe

Nam universalis effectus universalem requirit causam: talis autem existimationis causa vix ulla videtur esse posse, praeter sensum ipsum, communis qui dicitur. Itaque ipse Grotius huic probationi non mathematicam fidem, sed, perinde atque LEIBNITIUS et MAUPERTUISIUS dd. ll. moralem modo tribuit: quae uti non semper sufficit, ita non tota contemnenda est. Conf. GROTIUS Lib. II. de Jur. B. ac P. Cap. 23. §. 1. et 4.

(a) De sensu morali, bonarum actionum pravarumque iudice, doctrinam, in Angliâ a Shaftesbury natam, ab Hutcheson, Smith, Hume et Fordyce altam ac nutritam, in in Galliâ, Germaniâ, Belgioque probarunt Merian, Robinet, Spalding, Pouilly, Riedel, Netleson, Hottinger, Huls-hoff, Hennert, ceteri. Pauca dixi in Disputatione *De Princip. doct. mor.* P. II. c. 2. p. — 52 54. in Actis Societatis Doctrinar. Holl. vol. XXX. Harlemi 1794.

(b) Proleg. §. 39. *Principia enim istius juris (Nat.) si modo animum recte advertas, per se patent, atque evidentia sunt, fere ad modum eorum, quae SENSIBUS EXTERNIS percipimus: qui et ipsi, bene conformatis sentiendi instrumentis, et, si cetera necessaria adsint, non fallunt.* Ceterum ipse Grotius hanc rationem ad legitimum modum veritatemque revocat in *Proleg.* §. 40. 46. et 48. et 51. et seq. et Lib. I. C. 1. §. 12.

naturae voce habere? Imo verò, hanc Grotii prudentiam et praeclarum consilium quam quique sunt peritissimi iudices, tam ultro probabunt maxime: laudabuntque non parum viri excellentis moderationem, qui, morum disciplinam ab opinionum tyrannide, generoso plane consilio vindicans, haud exemplo complurium minutorum nostri aevi philosophorum, ad hypothesium quarumvis fingendarum temeritatem delapsus, sed mediâ viâ incedens, ita rationis praecepta est secutus, ut ne veterum sapientum penitus negligeret auctoritatem.

Sed minime praetereundum est, quam diligenter JURIS GENTIUM vim atque auctoritatem vindicaverit Grotius, plenâque in luce collocaverit; non illud quidem universale omniumque populorum commune, quale Gentium Jus, praeter ipsius naturae decreta, nullum reperiri vir magnus ipse fatetur (a); sed proprium quoddam Jus earum nationum, quarum ex tacitâ voluntate illud nasci posse, et natum esse censuit (b), eaque propter

VO.

(a) Lib. I, *Juris B. ac P.* Cap. I, §. 13 et 14.

(b) Prolegom. §. 17.

istaec iniquitas, ut Grotium unquam somniasse arguamus, praecepta hujus Juris Gentium esse leges proprie dictas, a naturae legibus totas distinctas et penitus diversas: quam opinionem viro temere tribuerunt multi eâque de causâ magno conatu bellum moverunt. Imo verò Grotii haec fuit doctrina, haec existimatio, consensum etiam factis, et non factis, quae indubitatae voluntatis signa habeant, declarari, atque ita tacite datam fidem longoque usu confirmatam, ex ipsius naturae decretis, jura quaedam gentium et officia parere, quae sine magno scelere nequeant violari.

Ut vero reliquas Jurisprudentiae Grotianae virtutes persequamur, non vereor, ne peritissimi quique existimatores non mihi ultro concedant, praecipuum Judicis ac Jurisconsulti munus officiumque in eo versari, ut imperantium in legibus, defunctorum in testamentis, paciscentium in conventionibus declaratam voluntatem penitus intelligant. Ad hanc verò intelligentiam quasi manu ducit vera
et

(a) Lib. I, Cap. I, §. 14. N. 2.

et germana interpretatio, sine quâ permulta, quae praeclare aut legibus constituta sunt, aut sancita testamentis, aut pactis firmata, imperitorum ingeniis corrumpuntur ac depravantur, propterea quòd vel temere verborum debilitatur potestas atque infringitur; vel e contrario, nimîa religione verba ipsa retinentur, mens verò ac sententia relinquitur: quae sane fallax potius simulatio imitatioque prudentiae, quam ipsa prudentia est dicenda. Quantum igitur adjumenti ac praesidii Jurisprudentiae attulisse Grotium judicabimus, qui utilissimam illam quidem sed difficillimam artem interpretandi, quam Graeci Hermeneuticam dicunt, primum a Theologis assumptam, mox a Criticis adscitam, saluberrimo plane consilio non tantum ad Jurisprudentiam adhibuit, sed constituit etiam certasque ad regulas ac scientiam revocavit (a)?

At-

(a) In Lib. II. *De Jure B. ac P.* Cap. 16. Interpretationem legum inconsiderate vituperavit BECCARIA de *Delict. et Poen.* §. IV. scriptor, si quis alius, uti ingenii foecunditate et eloquentiae laude, ita humanitate inprimis excellens. At verò, neque linguarum prope omnium inopiam, neque humani ingenii imbecillitatem satis animadvertit Beccaria, vitiaque magis interpretantium, quam veram sinceramque interpretationem sibi ob oculos videtur posuisse. Itaque viri ingeniosissimi in hoc loco arguendo inanitatem verborum, et quamdam adeo magniloquentiam

non

Atque ita quidem Grotianae doctrinae laudes universe spectavimus: cujus peculiariora quaedam capita si quis paucis sibi recenseri velit, en! quam plane egregia sunt, quae de fundamento justitiae (a) ac de principio juris naturae interni disserit, nimirum, quod naturae humanae consentiat, id bonum et aequum esse (b)? ex quo principio officia et jura imperfecta duxit. Quam praeclara, quae de fonte externi juris exponit, videlicet, quod vitae sociali sit consentaneum, id justum honestumque esse? ex quâ primâ lege, perfecta jura officiaque effecit (c). Quam eximia de-

non possumus non reprehendere. Interpretationis verò rectae justaeque excellentia etiam praeclare lucet in oratione Ciceronis pro Caecinâ, quae tota in praetoris edicto interpretando versatur: quocirca, cum primitiae quondam exhibendae essent studiorum, explicare illam orationem, atque a reprehensione summorum etiam virorum liberare conatus sum in *Dissertatione juridica inaugurali, qua Specimen Jurisprudentialis Ciceronianae exhibetur, sive Ciceronem justam pro A. Caecinâ causam dixisse ostenditur*. Lugd. Bat. 1769.

(a) Proleg. §. 5. Conf. CUDWORTH *Syst. Intell.* Tom. II. Cap. 5. §. 30. p. 596. Lugd. Bat. 1773. in 4°.

(b) Proleg. §. 10 et 12. et Lib. I. Cap. 1. §. 10 et 12.

(c) Ib. §. 8. Miramur profecto, quâ factum sit, ut plerique Grotio unum duntaxat principium Juris Naturae tribuant. De variorum philosophorum variis principiis disserui quae-

caussâ patriae potestatis, alterâ proximâ, alterâ remotâ (d); quae de corporum collegiorumque genere et naturâ, ac personarum moralium quâdam immortalitate (e); de omnium civitatum principi-

quaedam in Disputatione *De Principiis doctrinae morum* in *Actis Societatis Doctrinarum Hollandicae* Vol. XXX. Harl. 1794. in 8°.

(a) *Jur. B. ac P.* Lib. II. Cap. 23. §. 1 et 4.

(b) *Ibid.* Cap. 20. §. 18. et in eximiâ scriptione: *De Jur. Summ. potest. circa Sacra* Lib. III. n. 1.

(c) LEIBNIT. *Opera* Tom. IV. Part. 3. p. 273. et Tom. V. p. 371. 381. 385. et MONTESQUIEU *l'Espr. des Loix* Liv. I. Ch. 1.

(d) Proxima caussa est parentum officium educandi liberos; remota verò caussa est illa necessitudo, quae parentes cum liberis arctissimo vinculo conjungit; a quâ necessitudine et conjunctione omne illud parentum praecipuum officium educandi proficiscitur. Vid. *Jus B. ac P.* Lib. II. Cap. 5. §. 1. 2. 3. 4. 6.

(e) *Jus B. ac P.* Lib. II. C. 9. §. 3. Conf. FR. HOTOM. *Ill. qu.* Cap. 8. quam doctrinam nuper labefactare voluit THOM. PAINE in *Rights of Man, being an answer to Mr. Burk's attack on the French revolution: second edition; at Philadelphia* p. 83 et 84. Thomae Paine opinio mihi minuen-

cipe caussâ, fine ac proposito; de origine, modo, et variis generibus ac formis summi imperii, aliisque rebus permultis disserit?

Quae quidem omnia, dilucide, copiose atque ornatè disputata, si cum aliorum praeceptis contendimus, qui Grotii singulare ac proprium juris externi principium pro universi Juris naturae communi caussâ ac veluti fonte assumerunt; qui rerum expetendarum et fugiendarum statuerunt arbitriam, non aeternam esse naturam; qui vim naturalis Jurisprudentiae et praemiorum ac poenarum naturalium potestatem angustis hujus vitae terminis circumdederunt (a); qui mixtam imperii formam pro monstro habuerunt (b); haec omnia igitur si perpendimus, quis ita non facile inducat animum, ut sibi persuadeat, minus fortasse incrementi naturalis juris disciplinae post Grotium esse allatum, quam vulgo solet praedicari. Nihil equidem ceterorum laudibus detractum velim, quo Grotii gloriam

nuenda videbatur in Disputatione *De Aequalitate Hominum ac Furibus officiisque, quae inde oriuntur, ad Rei Teylerianae moderatores*. Vid. *Commentarii et Acta Societatis Theologiae Teylerianae* Tom. XIII. Anni 1792. p. LIII. in 4°. et postea anno 1794. separatim vulgatae scriptionis pag. 94. in 8°.

(a) LEIBNIT. *Oper.* Tom. V. pag. 388 et 390.

(b) IDEM *Oper.* Tom. V. p. 17 et 371.

riam amplificem: nam, etsi nonnulli, cum Grotii
 usi ingenii doctrinaeque lumine, tum emendatâ
 deinde a Cartesio philosophiâ adjuti, Juris natu-
 ralis prudentiae profuerunt; primum tamen Gro-
 tium signum ad bene sperandum de praeclaro stu-
 dio sustulisse; primum suscepisse opus ac fun-
 damenta tantae disciplinae posuisse, quis velit,
 aut si velit maxime, quis audeat negare? At, si
 verum fateri licet, profecto in quibus a Grotio
 desciverunt multi, qui ejus exemplo veluti ex
 somno excitati ad naturalis juris prudentiam scrip-
 tis illustrandam, operam suam contulerunt, ea
 omnia, si pauca quaedam excipiantur, ejusmodi
 fere sunt, quae vel in utramque partem probabi-
 liter disceptentur, vel quae omnium ferè, certè
 intelligentium virorum consensu, tanquam levia aut
 incerta rejiciantur: ut nobis vere liceat praedicare,
 Juris naturalis Gentiumque disciplinâ, quanto su-
 periores vicerat, tanto etiamnum posteris Grotium
 praestare.

Ut primum **JUS BELLI AC PACIS** in lucem
 prodiit, splendore suo omnium oculos in se con-
 vertit, nec virorum duntaxat litterarum laude flo-
 rentium, sed regum etiam et reliquorum princi-
 pum, quorum nomina rerum publicarum geren-
 darum nobilitaverat intelligentia; quos omnes in
 sum-

vestigii stare contra nostra vestigia docuit? Imo Socrates, Anaxagoras, Aristoteles, Heraclitus, ex veteribus; ex recentioribus verò Gerbertus, Rogerus Baconus, Ramus, Galilaeus alique multi, non solum damnatas suas doctrinas viderunt, sed vel mortem, vel exilium, vel similes miseras aerumnasque sunt perpassi. At magnus rex GUSTAVUS ADOLPHUS, qui unum modò Grotium esse solebat dictitare, in divino Jure belli ac pacis dies noctesque versatus est, ac tandem decrevit conciliare sibi tanti viri prudentiam, quâ gravissimis in rebus publicis regendis uteretur. Quod verò brevi post secuta mors regis prohibuit, id effectum est ab Oxenstiernâ, qui regni Suecici tunc temporis administrabat summum imperium. Nam ab eo missus ad Franciae regem, talem se legatum praebeuit Grotius, ut non minorem rerum diligenter et caute gerendarum usum atque exercitationem, quam late patentem doctrinam peritis omnibus probaret.

Utcumque verò praeclarus in Juris Naturae
Gen-

Gentiumque disciplinâ fuit Grotius, quam primus constituit tantique fecit, ut Juris civilis eam soleret proaviam appellare (a); non his tamen finibus constitit viri magni industria. Nam eâdem ingenii acie ac studiorum constantiâ, quâ omnium doctrinarum vim naturamque complexus est, JURIS CIVILIS quoque ARTEM coluit perfectique. Quae quidem Jurisprudencia quam sit perinde necessaria, ex nullâ aliâ re magis intelligitur, quam quòd omnes ferè populi, jam inde ab initiis suae quisque civitatis, leges civiles magnopere expetierunt; ut eas vel ab aliis gentibus rogatum irent, vel a sapientibus acciperent viris, quos idcirco summâ observantiâ secundum Deos coluerunt. Hujus verò civilis jurisprudentiae fata vicissitudinesque hic paucis memoriâ liceat repetere.

Postea quam eversum erat a barbaris Imperium Romanum, mitissima ejus gentis jura agrestibus ferocium populorum moribus oppressa atque obscurata jacuerunt. Nam, quae eorum temporum erat inscitia summa foedaque superstitio, privata vis, duellorum impotens amentia, provocatio ad

coe-

(a) Proleg. *Jur. B. ac P.* §. 16. NOODT. in Orat. *de Civ. Prud.* „ Quaecumque sit jus (inquit), summa redit „ ad unam naturae legem.”

coelum, tanquam ad ipsius Dei scilicet interven-
tum, modo ferri candentis, modo aquae ferventis
innocentissimis reis admoto terrore et periculo, ac
similia sive vecordium sive delirantium hominum
commenta stultitiaeque, Jurisprudentialae ac judicio-
rum locum diu occuparunt. Desperatis ita rebus
unae salutem reddiderunt Juris Romani Pandectae,
seculo duodecimo ex pulvere in lucem protractae,
et ab Irnerio statim Bononiae, mox Oxonii a Vac-
cario explicari coeptae: quae quidem res dici vix
potest, quantam quam brevi tempore rerum fere
omnium attulerit conversionem (a). Jam absurda
ista lites decidendi pravitas et amentia rideri atque
evanescere; jam complurium nationum propriae
leges ac mores, imprimis consuetudines atque in-
stituta feudalialia, ad Romani Juris imitationem col-
ligi; jam Pontificia similiaque decreta in unum
corpus cogi, ac Jus Canonicum constitui, emen-
dari, augeri; jam scholae publicae aperiri et ma-
gnifice ornari, docti viri dignitatis decorari prae-
miis litterarumque studia ad honores ducere. Quin
etiam incredibili celeritate ad tanti splendoris fas-
tigium processit JURIS JUSTINIANEI aucto-
ritas, ut in omnibus scholis doceretur non solum,
sed

(a) MONTESQ. *l'Espr. des Loix* Liv. XXVIII. Ch. 42.
HUME. Tom. II. p. 441.

sed in foris etiam ubique tanquam optima justī et aequi norma praescriptioque naturae regnaret. Atque hanc vim Juris Romani et effectum, universis Europae nationibus tam salutarem, quoties considero, demiror omnino eam labem et maculam temporum nostrorum, ut, quo quisque se doctiorem putet, eo majore temeritate dicam an odio in Jus Romanum invehatur. Sed fato, nescio quo, infelici certe, accidere fere solet, ut quibus rebus diu sint usi homines, quantumvis eximiis, ab iis tandem fastidio quodam et satietate alienentur animi, neque ipsa rerum permagna utilitas ac praestantia prohibere hoc malum, ex eoque imminentem ruinam defendere possit.

Concedamus verò paulisper, recte judicasse Montesquivium, unius populi leges haud facile posse ad alios populos convenire (a); quis tamen adeo imperitus est ac rudis, ut ignoret, in unâ quâque civitate complures esse leges, quae, utcumque utilissimae, nullorum tamen temporum aut locorum propriae sint, eâque de causâ magis Jus quoddam civile omnium civitatum commune efficiant? Nonne magister optimus usus ab omnibus aevīs docuit, plerosque populos sibi leges

pe-

(a) *l'Esprit des Loix*. Liv. I. Ch. 3.

dum Wisbaeis legibus similibusve, in foris suis multae hodie nationes utuntur (a)? Etenim, qui hic pertinacius urgent et instant, nulla cuiquam civitati jura, nisi ad ejus rationem ac statum penitus accommodata, proficere, illi profecto mihi non attendere videntur, quot leges antiquitus latae vim suam fructumque retinuerint, etsi civitatis conditio magnopere esset mutata: id quod complurium gentium exemplis confirmare, non difficilis labor sit.

Juris Romani certe utilitas apud quasvis gentes maxima est putanda, propterea quod infinitas numero causas habet plurimaque praecepta complectitur, ad hujus vitae negotia regenda, ad controversias distrahendas, ad punienda maleficia, ad omnem judiciorum rationem egregia. Quae quidem bona ejus adeo admiratus est Leibnitius, ut nihil quidquam se vidisse profiteretur, quod, sive rationum acumen sive nervos dicendi spectare

(a) HEINECC. in *Hist. Jur.* Lib. II. C. 3. §. 93.

temus , ad mathematicorum diligentiam propius accedat (a). Quid igitur mirum est , si periti omnes viri ab omni tempore censuerunt , populum Romanum tanto praestitisse Graecis Juris constituendi peritiâ , quanto ipsi Graeci litterarum studiis artibusque liberalibus reliquas nationes cunctas antecesserunt?

Sunt verò , qui totum Jus Romanum , non penitus quidem ad civium salutem fructuosum negent rejiciantque , at , simul tamen illud sit adscitum , in nimiam molem crescere leges , diffusamque et incertam nutare omnem Jurisprudentiam opinentur. Sed illa de legum multitudine , haud secus ac similis de judiciorum tarditate et morâ (b) , nonnullorum querela , quid quaeso aliud quam antiqua cantilena est , nisi tota illa quidem falsa , at caute tamen audienda ? Nam , ut cujusque gentis cives prosperitate , divitiis , opibus , potentiâ , et vitae cultu maxime crescunt , ita negotia communis vitae plurimum augeantur , necesse est : quo fit , ut propter caussarum litiumque multitudinem facile legum , quae tot tantasque lites dijudicent , penuria existat. Deinde qui suarum ci-

VI

(a) LEIBNIT. *Oper.* Tom. IV. Part. 3. p. 254 et 267.

(b) MONTESQUIEU *l'Espr. des Loix* Liv. VI. Ch. 2.

vitatum domesticas leges, et numero infinitas, et pro multiplici locorum diversitate saepe varias, neque ullâ arte constrictas intuentur, ii, dubito vehementer, an populi Romani Jura, admodum nostra fora turbare judicent: quin auguror potius, eos, quanto diligentius advertant animum, tanto alacrius Jus Romanum pro certâ normâ habituros esse, quae mentem cum judicum tum advocatorum, in tantâ innumerabilium legum recentiorum multitudine, arte regat ac prudentiâ moderetur (a). Quid tandem? Si leges patriae taceant, nonne aliis legibus opus erit, quae infinitam pro mero arbitratu judicandi licentiam compescant? Quod verò aliud suppetit corpus legum, hoc dignum nomine et auctoritate? Quocirca, si ex vero de hac re aestimare volumus, non ipsius Romani Juris usus et auctoritas vituperanda, sed reprehendenda est potius perversi cujusdam generis interpretum sapientia, qui scriptis suis verbosis ac taedio plenis nisi confusam Juris artem et difficilem reddiderunt, at certé plus aequo onerarunt (b). Et hoc nimium studium et ardorem eorum, qui, in solius Juris Justiniani

(a) Conf. CORN. BYNKERSH. in Praef. *Observ. Jur. Rom.*

(b) MONTESQ. *Lettr. Pers.* Lettr. 100.

nei prudentiâ explicandâ sudantes, eamque unico tanquam filiolum exosculati ceteras leges omnes contemnebant (a), notissimo illo Prolegomenorum loco (b) mihi reprehendere videtur Grotius. Enimvero ipsum Jus Romanum adeo non spre- vit vir illustris, ut non modo permagni id face- ret, sed praeclare etiam ipse de eo jure merere- tur, non vastis quidem commentariis, sed cum saepius notando et interpretando, tum spargen- dis in omnes Juris Justiniani partes floribus, qui suavissimos uberrimae exquisitaeque doctri- nae odores spirant (c).

At verò his terminis utcumque latissimis non fuit circumscripta Jurisprudencia Grotiana, sed omnem huic arti subjectam materiam omnesque partes complexa est.

Post mortem Caroli Magni, cum summi potes- tas imperii paulatim frangi, et dissidiis bellisque principum ac nobilium in dies gliscentibus, in- finita alios quosque opprimendi libido magis ma-
gis-

(a) Vid. GROTI. Proleg. *Jur. B. ac P.* §. 55.

(b) *Hist. Goth.* p. 63.

(c) HUG. GROTII *Florum Sparsio ad Jus Justinianum.* Paris 1642. 4°.

gisque dominari coepisset, tunc feuda fere universam Europam invaserunt, gentiumque etiam leges ac mores formarunt; ut multarum civitatum cum temperatio imperii, tum civiles leges et instituta, ex feudis etiamnum oleant: itaque sine probabili quâdam Juris Feudalis peritiâ, neque medii aevi historia cognosci, neque imperiorum formae percipi, neque ullius propemodum populi domesticae leges satis commode possunt intelligi.

Quamobrem JURIS non CANONICI tantum, sed FEUDALIS praecipue egregiam scientiam sibi paravit Grotius, HOLLANDICI verò eam, ut princeps ejus formam artemque constitueret Belgicâ scriptione, ad cujus laudem deinceps nemo potuit accedere: igitur in omnibus Hollandiae foris, Grotii tanquam Lycurgi aut Solonis adhuc summa valet auctoritas. Neque illi perdifficilis hic labor fuit, quippe qui primos fontes hujus juris universos, antiquas leges Saliorum, Ripuariorum, Burgundionum, Saxonum, Frisiorum, atque capitularia Regum Francorum, tum etiam leges municipales, mores denique et consuetudines suae patriae penitus cognoverat omnes. Ex quibus, quae olim in privatum modo usum collegerat, et nunc in rem apta ducebat,

Quam egregiâ enim industriâ, in hac *Introductione ad Jurisprudentiam Hollandicam*, originem et progressum Juris tutelarum, nuptiarum, testamentorum tradit? Quam dilucide difficillimam ab intestato defunctis succedendi rationem ex duplici jure, cum Aesdomico, tum Scabinico, atque Hollandiae Procerum edictis annorum 1580 et 1599 extricat? Quam diligenter usucapiones, praescriptiones, contractus omnes exposuit, praesertim assecurationem, bodemeriam ac similes, quos quia perfectior demum atque amplior recentioris aevi mercatura peperit, ignorarunt veteres? Quantum lucis atque intelligentiae Juri omni feudali, cambiali, decimarum attulit? Atque haec, quamquam non ingenio continentur, sed ex hominum institutis omnia pendent, nullis tamen libris adhucdum usus, in carceris Lupisteni tenebris ita scripsit, ut hoc veluti ludo potius quam labore animi levaret aegritudinem, eoque consilio, ut filiorum prodesset institutioni ac disciplinae, sicuti fassus est ipse in praefatione, quam non ita diu denique in publicam notitiam vulgavit eruditorum quo-

quorundam industria (a). Quocirca cum fontes, ex quibus quaeque Juris patrii decreta hauserat, indicare ipse non potuisset, hunc utilem sed ingratum laborem sustinuit Groenewegen, Jurisconsultus Delphensis, ac valde comprobavit Grotius (b). Virum igitur illustrem hic primum adjuvit memoria, quâ supra fidem valebat (c); deinde ei profuit magnopere, quod primum fisci patronus, mox civitatis Rotterodamensis consiliarius, publicorum consiliorum fuit particeps: quorum munerum opportunitas effecit, ut plurimas res cognovisset, quae aliorum fugiebant industriam. Quod superest, non soli Batavi hoc praeclaro munere exsultant; sed has Hollandici Juris Institutiones Justinianeis longe anteposuit Conringius dignasque judicavit, quae Latine versae omnium gentium notitiae paterent (d).

Neque minus PUBLICI JURIS PATRII intelligentiâ excelluit vir praeclarus. Quam, hujus rei

(a) In Belgice conscriptis *Observ. Jurid. ad locos quosdam difficiliore Introductionis Grotianae*. Hag. Comit. 1776. p. 9 et 10.

(b) Epist. A°. 1643 scripta. Vid. ibidem p. 11.

(c) Vid. DU MAURIER. *Memoir*. p. 353.

(d) Vid. *Commerc. Epistol. Leibnit.* Part. I. Ep. 160. p. 476. Hanov. 1745. in 8°.

rei fidem velim illustribus quibusdam exemplis confirmare, si scriptionis nostrae id ferat ratio! Nunc vero id unum dicam, *de ordinum Hollandiae pietate* A°. 1613 vulgatam scriptionem, annoque 1616 in Amstelaedamensium senatu habitam orationem *de rectâ mente ordinum Hollandiae in conservandâ verâ religione reformatâ*, tum etiam *Apologeticum eorum, qui Hollandiae praefuerunt*, quem exul in Galliâ scripsit, librum praeterea *de imperio summarum potestatum circa Sacra* (a), atque alia permulta divini hujus ingenii monumenta (b) palam testari, neminem alium facile, uti universi Juris publici, ita Belgici imperii propriam rationem et vim perinde ac Grotium perspexisse.

Quam-

(a) Neapoli prodiit HUGO GROTIUS *de imperio summarum potestatum circa Sacra cum scholiis criticis et chronologicis*: et DAVID BLONDELLUS *de Jure Plebis in regimine ecclesiastico*: JO. FR. CONFORTII *Anti-Grotius, et una in Blondellum exercitatio*, A°. 1780. At non nisi nomine mihi cognita illa collectio est.

(b) Adolescens edidit opusculum *de Antiquitate Reipublicae Batavae*, de quo tamen deinceps ad Fratrem ipse scripsit: *Quae autem ex Antiquitate Reipublicae Batavae objiciuntur, ea nolo tueri omnia; excessi enim modum studio in eam rempublicam, in quâ versabar; et multa talia aetas in nobis decoquit.* In Append. Epist. 636. p. m. 947.

Quamobrem, cum tanta Juris scientia in hoc viro fuerit, ut omnes omnino fontes Juris, leges naturales, civiles, publicas, privatas, antiquas, novas, Romanas, Canonicas, feudales, patrias, penitus animo cognitae et promptae haberet, vel ex solo ejus exemplo intelligitur, quantopere fallantur, qui cum Juris accuratam scientiam non penitus quidem contemnant, in foro tamen versantibus non valde necessariam putent. Quamquam hujus opinionis temeritas adeo non ad solam Jurisprudentiam adhaesit, ut nulla sit disciplina, sive medicina, sive architectura, sive mechanica, sive ars militaris, quin sui habeat contemtores, qui in solo usu atque exercitatione putent sita esse omnia, neque artem et doctrinam admodum requirant.

Equidem fateor, nonnullos homines sine doctrinâ, solâ naturâ per se ipsos ad aliquem rerum forensium usum haud ineptos exstitisse. Neque hoc infitior, ad laudem Jurisconsulti aliquoties plus naturam sine doctrinâ, quam sine naturâ doctrinam valuisse. At, si illis, quibus in solâ naturae bonitate experiëntiâque omnia posita videntur, quosque propterea Empiricos haud male hominum consuetudo vocat; his igitur, si suam sententiam tueri exemplis placet; quidni nobis

liceat iisdem uti armis, et contrarium iis exemplum opponere, idque illustre quidem Luculli, qui sine ullo usu, exercitatione atque experiētiā, partim percunctando a peritis, partim rebus gestis legendis, adeo profecit, ut in Asiam factus imperator veniret, cum esset Romā profectus rei militaris rudis.

Quemadmodum enim medica scientia non aestimatur ex loquacitate circulatoris, ita nec jurisprudentia spectanda est ex argutiis et contentione leguleji, qui cum operarius sit Juris, tanquam remex aut bajulus, in communi tamen et vulgari hominum consuetudine et eruditus videatur et acutus. Contrā vera jurisprudentia eā facultate censeatur, quā quis cum universi juris, divini, humani, naturalis, civilis, firmam scientiam teneat, tum quascumque inde causas expediendi excellat solertiā: quae sane facultas summis duntaxat ingeniis, neque sine acerrimis studiis optimāque doctrinā, potest comparari.

Grotius verò et incredibili Juris INTELLIGENTIA et solertissimo USU ejus, quae PRAXIS vocatur, fuit egregius. Non eos imitatus, qui a rebus gerendis remoti, ita sese litteris abdunt, ut nihil inde possint neque ad communem afferre fructum, neque in aspectum lucemque proferre,
osci

oscitantem illam ac dormitantem sapientiam aliorum otio concessit; ipse autem mature foro, mox rei-publicae administrandae admotus, id celeriter consecutus est, ut maximis in caussis consilio linguâque princeps haberetur. Nam ut omittam gravissima munera et negotia, ab eo in patriâ suâ difficillimis temporibus gesta, publicas caussas bene tractandi prudentiam duabus legationibus probavit, cum in Galliâ, in quam, uti memoravi, legatus regni Suecici, ex ipsius Gustavi Magni jam defuncti supremâ voluntate (a), missus fuit, tum diu ante in Angliâ, ubi in liberâ mercaturâ et ad Indos navigatione Batavis strenue asserendâ, magna Grotii opera existimata est. Quidquid igitur arguunt nonnulli ac reprehendunt, qui Grotii ingenium et doctrinam cum suspicere cogantur, eum tamen rerum gerendarum minus peritum vel existiment ipsi, vel aliis persuadere velint, in hac omni sane opinione plus levitas vel odium, quam gravitas et rectum iudicium valet (b).

Ne-

(a) Vid. Epist. 87. p. 384. Ep. 344. p. 123. Ep. 346. p. 124. Ep. 330. p. 849. Ep. 331. p. 850. Ep. 334. p. 850. Ep. 337. p. 851. Ep. 577. p. 227. ac de totâ illâ legatione BURIGNY *Vie de Grotius* Liv. IV. et V. qui plus semel errantem Auberium reprehendit, ac Menagianorum refellit fabulas ineptiasque.

(b) Auberius deprimit Grotii merita tanquam legati. Vid.

D'A U-

valde probatus, redierat; continuo forensem militiam respondendi, scribendi, cavendi, plenam sol-

D'AUBERY *Memoir.* p. 424. Sed amicissimus erat Richelio, qui viri candorem, Suediaeque commoda tuendi augendique studium moleste tulit. LEIBNIT. *Oper.* Tom. V. p. 355. *Grotium*, inquit, *male tractasse negotia, calumnia Auberii fuit; nec probo Vavassoris Judicium, qui putat, bonos viros negotia bene tractare non posse: illud fateor, tyrannis aut sceleratis tyrannorum ministris tales non convenire.* Vid. ib. p. 357. et p. 371. *Qui Grotium ad negotia status parum aptum fuisse, crediderunt, decepti sunt a quibusdam malevolis: acta ejus aliud clamant.* Vetus quidem opinio est, doctos homines ad negotia, inprimis publica administranda, minus esse habiles. Vid. ERASM. Lib. XVII. Ep. 12. Ceterum Grotii in Galliâ legationem difficilem reddebant cum tempora, in quae haec legatio incidit, tum pontificis Romani consilia, qui Sueonum arma Caesaris armis contraria optabat, non superiora, tum denique Richelii et Mazarini, qui Protestantium rebus adversabantur, artes atque astutiae. Ad quas tot tantasque difficultates accedebant Grotii inimicorum in Belgio Foederato odia et insidiae. Conf. WICKEFORT *de l'Ambassad. et de ses fonct.* Liv. I. S. 3. p. 43. GROTH Ep. 354. p. 127. et Ep. 355. p. 128. et Ep. 356. ib.

titudine variata, non est infitiandum, incredibilem quamdam forensis operae magnitudinem esse ac difficultatem, ut hoc labore atque industriâ qui praestarent plurimum, iis praecipui honores sint tributi. At Grotio quid foret arduum, qui juris fontes, ex quibus privatas lites dijudicaret, ita notatos mente et tritos habebat omnes, quique tantâ erat ingenii celeritate et acumine, ut, quid quoque loco et tempore ad rem esset accommodatum, repente aut reminisceretur aut inveniret? Itaque jam eâ aetate, quâ Nerva Filius de jure responsitasse fertur (a), Grotius multas causas in foris consilio rexit, integritate tuitus est, et prudentiâ confecit, et, quamquam ab optimarum artium studiis nullum ejus vitae tempus vacuum fuit, graviumque munerum assiduae curae fuerunt molestiaeque, de publicis tamen privatisque causis plura juris responsa non dedit modo, sed diligentius elaborata litteris mandavit, quam alii plurimi Jurisconsulti legerunt (b).

Quan-

(a) L. 1. §. 3. D. *De Postulando*.

(b) Perquam multa Grotii responsa de difficillimis causis le-

ac viâ ad tantum tam immensae hujus scientiae et facultatis fastigium adscenderit, nunc exquirere: ex quo mihi de ceteris Grotii disciplinis quaedam dicendi nascetur opportunitas. Atque hanc rem cogitanti mihi ac singularem viri jurisprudentiam intuenti duae praecipuae ejus caussae occurrunt, cum acerrimi vis ingenii, tum accuratae omniaque comprehendentis doctrinae incredibilis copia.

Etenim, ut de priorē virtute prius dicam, tametsi nulla est facultas animi vel corporis, quae usu nequeat et exercitatione augeri atque amplificari, est tamen nativa quaedam vis animi, unius naturae fautricis donum, sine quo, qui ad graviores se disciplinas applicaverit, vix ad ullam mediocritatem pervenire potest. Quam quaeso dolendum est, Juris disciplinam scriptis illustrare aggressos esse plurimos, qui, utcumque doctrinâ multum admodum, ingenio tamen aut nimis parum

leguntur in Batavorum Ictorum consiliis ac responsis, praesertim Vol. III.

sese diu inani vexantes labore, omniaque alia aliis
miscentes, infinitam ingentium librorum multitu-
dinem effuderunt, quibus artem juris cum obrue-
rent, non illustrarent, ejus contemptum apud im-
peritos excitarunt.

INGENII autem vis prorsus singularis ac prope
divina in Grotio jam mature eluxit. Nam vix
duodecim annorum puer, ut primum ab iis studiis,
quibus haec aetas erudiri solet, ad graviores dis-
ciplinas appulisset animum, eas universas, mathe-
sin, philosophiam, jurisprudentiam, theologiam,
ceteras tantâ celeritate percepit, ut non tam dis-
cere, quam meminisse videretur. Itaque in Lei-
densi scholâ, liberalissimis studiis, eruditissimis-
que hominibus affluente, ceteros adolescentes, a
quibus aetate multum vincebatur, longe ingenii
superabat gloriâ, jamque magnus Scaliger, cui
praecipue erat carus, et reliqui praeceptores omnes
omnia praeclara de Grotio puero augurabantur.
Nec latere quemquam puto, quam adolescentulus
Marcianum Capellam, et mox Aratum, obscuros

auctores, notis illustraverit, annisque immaturus, ingenii ac iudicii maturi virtute praestiterit ea, quae nulli perfectae aetatis viro non insignem laudem afferrent (a).

Sed non parum vim ingenii facultas poetica arguit, ad quam ab ipsâ naturâ, valde puer adhuc, sic impellebatur, quamque per totam vitam, ad extremam usque aetatem tanto studio tantove potius ardore adamavit, ut neque laboriosissima vitae ratio, neque difficillima, quae usque gessit, munera, neque gravissimarum disciplinarum studia, quibus assiduam operam dabat, hunc impetum in Grotio reprimere possent. Et, quamquam diligenter ac prope fastidiose de iis artibus, quibus non utilitas, sed libera quaedam animi oblectatio quaeritur, judicari solet, omnium tamen

(a) VOSSIIUS de Hist. Lat. Lib. III. *Martianum Capellam felicissime passim restituit adhuc annorum 14, annoque uno altero post divulgavit, quo Batavo altero ejus terrae, cum magno Erasmo, lumine nihil nunc undique eruditius vel sol vidit, vel solum sustinet. Eodem anno 1599 a Grotio editus est liber, qui, perinde atque Aratus, mathematicam quendam Grotii arguit scientiam, nimirum: Limneuticam sive portuum investigandorum ratio; metaphraste Hugone Grotio Batavo, ex officina Plantiniana, apud Christophorum Raphelingium, Academiae Lugduno-Batavae typographum, 1599.*

men intelligentium consensu princeps in hoc genere exstitit Grotius: cujus sane hanc eximiam ac raram omnino facultatem tot Latina carmina, elegiaca, jambica, heroica, lyrica, pindarica, atque alia genera infinita probant, quibus modo Ovidii facilitatem exprimit ac suavitatem; modo Virgilii gravitatem imitatur; modo fingendi celeritatem assequitur Statii; partim Claudiani ubertatem vel Horatii acumen et robur aequat (a). At nulla res alia magis hanc vim poeticam declarat, quam Anthologia Graeca, a Grotio Latinis versibus ita expressa, ut non Ausonium modo, sed ipsos Graecos, lepore dicendique acumine, praestare videatur (b).

In

(a) *Dicta poetarum, quae apud Jo. Stobaeum exstant, emendata et Latino carmine reddita* ab HUGONE GROTHIO Gr. et Lat. Parisiis apud Nic. Buon. anno 1623 edita sunt; ac triennio post ipsius GROTHII *Excerpta ex Tragoediis et Comoediis Graecis, tum quae exstant, tum quae perierunt, emendata et Latinis versibus reddita*; Parisiis apud Nic. Buon. 1626 prodierunt. Ceterum Pythagorae aureorum carminum versio Latina, atque Euripidis Phoenissae Latine translatae atque vulgatae sunt: aliarum verò nonnullarum Tragoediarum Euripidis versiones manuscriptae in bibliothecis latere dicuntur.

(b) Nunquam editam hanc Anthologiae Graecae versionem Grotianam ex librariâ copiâ suâ nuperrime in lucem proferre instituit HIERONYMUS DE BOSCH, civis Amstelædamensis, eximiis ipse carminibus Latinis clarus. Pro-

animorum vero majores adeo dissimilitudines sint
ac varietates: quo fit, ut ad unum doctrinae genus
aut solum quique aut maxime idonei reperiantur,
ac prudenter se vel ad grammaticam, vel ad philo-
sophiam, vel ad medicinam, vel ad alias artes alii
praecipuâ industriâ tractandas conferant. Cujusmo-
di artis suae proprio ingenio ac praecipuâ facultate
insignis perhibetur Boerhavius fuisse, qui morbos
aegrotantium, ex vultu, ex oculis praesertim,
aliisque ex signis divinabat quam feliciter. Deinde,
quamquam reperiuntur eruditi, qui ad omnia disci-
plinarum genera percipienda perinde habiles apti-
que sint; haud iis tamen accidit crebro, ut ullâ
mag-

diit hoc anno 1795 primum volumen Ultrajecti apud Wild
et Altheer Bibliopolas, in quo opere diligentia editoris et
eruditio cum typographiae nitore et elegantia de praeci-
puâ laude certant. Spes nobis facta est, fore, ut reliqua
duo volumina proximo anno 1796 in publicum prodeant.
De reliquo, praeclari hujus operis, quod, inter cetera
permulta negotia ac labores, unius anni spatio inchoasse
atque absolvisse Grotius perhibetur, universam rationem
Isaaco Vossio patefacit in Ep. 1698. p. 733. et Ep. 1721.
p. 740. ex quibus simul apparet, quam Grotio hoc opus
curae cordique fuerit.

versis excelluit, in quibus singulis praestare permagnum est (a): in Juris autem disciplinâ adeo, ut, qualis Scaevolae, Galli Aquilii, ac Servii Sulpicii peracuta vis fuit ingenii ad excogitandum, quid in jure aut in aequo verum esset, aut non esset (b), eâ Grotianâ facultate nihil in jure definiendo, in aequitate explicandâ, fuerit uberius, nihil accuratius, nihil verius.

In ingenio verò etsi maximum momentum est summumque praesidium positum, vix tamen ullam quis graviolem disciplinam, nedum juris artem, existimet, sine ERUDITIONIS uberioris adjumento facile dignitatem posse nomenque tueri. Quantumvis enim acris sit et acutus in cogitando, qui ad viri in republicâ principis atque Jurisconsulti laudem contendat, nisi idem veterum instituta, mores, reipublicae gerendae rationem, omnis-

(a) Edita ineditaque Grotii scripta omnia recensentur in *Manibus Grotii ab iniquis obtrectatoribus vindicatis*.

(b) CICER. in *Bruto* Cap. 39 et 42.

quidem rei quodnam certius argumentum quaeramus, quam quod renato litterarum lumine, instauratae jurisprudentiae splendor simul apparuit? Profecto, liberalioris doctrinae ignoratio quantum glossatoribus, qui quidem certe ingenii non carebant acuminē, obfuerit, id scripta eorum et ridiculi satis errores loquuntur. Quorum hominum nugis et quisquiliis cum diu contaminata atque oppressa jacuisset Romani Juris prudentia, detergis barbariae sordibus, suum ei disciplinae decus restituerunt viri, elegantiorum litterarum et politioris humanitatis laude praeclari, Alciatus, Budaeus, Cujacius, Augustinus, Brissonius, Hotomannus, alii, quorum insignia in jurisprudentiam merita sempiternā mortalium memoriā celebrabuntur. Ut satis constituere nequeam, quid sit eorum consilium, quidve sibi velint, qui harum litterarum scientiam exquisitamque doctrinam Grotio in vitio ponant: quorum quidem tanta est iniquitas, ut non tam ex animi sententiā mihi sic reprehendere, quam potius arma in Grotium expedire voluisse omnia videantur, quae ab arrogantia, ab invidia, ab odio ministrari possent.

Ex

Ex litterarum elegantiorum fontibus, magno Scaligero praesertim usus praeceptore, et pectus suum doctrinae suavitate irrigavit Grotius, et ingenium ad pulcherrimarum rerum sensum atque intelligentiam acuit. Quid sapientissimi veterum de rebus divinis humanisque praeceperint, qui mores, quae instituta fuerint antiquissimorum populorum, quae ratio civitatum administrandarum, quae res pace ac bello praeclare gestae, haec atque alia permulta, mente atque animo pervestigavit omnia et accuratâ cognitione complexus est. Itaque viri in litteris principes, Thuanus, Faber, Lipsius, Douza, Heinsius, Vossius, Barlaeus, Pontanus, Peirescius, Gassendus, Casaubonus, ceteri, eximiam illam ac raram eruditionem magnopere admirati sunt. Constans vero usus cum antiquis scriptoribus et consuetudo, praeclare dicendi scribendique eam facultatem Grotio attulit, quae, quia verborum suavitati, delectui et copiae adjunctum habebat argumentorum pondus ac robur, saepe ei cum ad venenata inimicorum tela propulsanda profuit, tum universe scriptis ejus omnibus singulare decus addidit et eximiam majestatem (a).

Gra-

(a) Videatur exempli caussâ eximia Epistola Grotii consolatoria ad Maurerium de obitu uxoris, ex carcere Lu-

Gravissimum vero doctrinae genus ac Juriseonsulto, et quicumque reipublicae gerendae operam dat, summe necessarium est HISTORIA: quâ non tantum nihil est neque ad gloriosa exempla illustrius, neque ad utilem domi forisque prudentiam uberius, sed quae gentium maxime et imperiorum tradit origines, causas, omnemque rationem foederum, ex quibus Jus Gentium voluntarium existit, legum denique et consuetudinum cujusque populi initia, consilia, progressus et mutationes patefacit. Grotius autem ita veteres historicos, Thucydidem, Xenophontem, Polybium, Caesarem, Livium, Sallustium legit, judicio exegit, imbibit, ut summam inde rerum civilium prudentiam ac de praesentibus verissime judicandi, de futuris callidissime conjiciendi solertiam nancisceretur: Tacitum vero sic usu tritum habuit, atque ipse historias scribens imitando expressit, ut qui *Annales de rebus Belgicis* et *Historiarum libros* legat, is ipsius Taciti gravitate foecundam et nervis validam brevitatem legere sese putet: ut nulla causa fuerit, Grotio hanc Taciti imitationem vitio dandi. Ad hos libros scribendos uti Thuanus Grotium hortatus est, ita scriptos, sed

pisteni data: in *Epist. ad Gallos XXVI.* Lugd. Bat. ex officinâ Elzeyviriorum 1650.

sed nondum vulgatos, legit Casaubonus et valde probavit: idque summo jure ac merito. Nam praeter eloquentiae laudem rerumque aptum ordinem, de Belgarum vicissitudinibus, de principum virorum vitiis juxta ac virtutibus, de gestis rebus omnibus, summâ curâ, religione, fide et candore narrat; gratiae autem vel odii adeo nulla vestigia sunt, ut, quem Grotio infensum fuisse constat principem belli ducem atque heroem Mauricium, ejus nomen et gloriam non modo non extenuet, sed praeclare etiam illustret. Quid igitur mirum, si, ut quique tantae rei peritissimi fuerunt existimatores, ita maxime hos Grotii libros eximiis quibusvis Historicorum scriptis aut aequarunt, aut omnino praetulerunt (a)?

Ve-

(a) De historiâ Belgicâ suâ, cujus scribendae jam mature ceperat consilium (vid. Epist. ad Gallos XII), ipse ad Oxenstiernam scribit Grotius in Epist. 873. p. 384. neque tamen nisi duodecim annos post mortem, ab auctoris filiis edita est. De ejus praestantiâ conf. BAILLET *Hist. de la Hollande* in praefatione. Gothorum etiam, Vandalorum, ac Longobardorum res gestas partim collegit, partim latine vertit: vid. Epist. 641. p. 259: ut minora opuscula, veluti obsidionis Grollanae narrationem, ac Mosaicam Historiam ex Ethnicorum scriptis illustratam similiaque praeteream, taceamque, 17 annos modo natum Grotium Thuano ad amplificandam historiam multa, quae ad illustrium Belgarum vitam et mortem pertinerent, suppeditasse.

lectis veterum scriptis, litterarum atque omnis
politoris humanitatis studia caput suum extollere
coepisse, ceterisque artibus ac disciplinis magnum
attulisse lumen: quam tamen felicitatem nemo fa-
cile ipsis veterum verbis, sed potius, quae verbis
subjecta sunt, egregiis praeceptis atque sententiis
tribuat. Quamobrem nescio equidem, quo sinistro
fato factum sit, ut divulsis iis, quae unâ vi atque
unâ consensione naturae sunt constricta, philo-
sophi humanitatis studia despexerint, litteratores
philosophiam: in quâ re hercle non dissimiles
utrique sunt eorum, qui, quòd auribus vel oculis
multas voluptates colligunt, idcirco reliquos sensus
jure a se vituperari arbitrentur.

At veteres quidem iidem erant elegantiae prae-
ceptores atque sapientiae: neque Plato, Aristote-
les, Cicero, Plutarchus, minus ob sententiarum
gravitatem, quam orationis suavitatem ac praestan-
tiam magni aestimabantur. Itaque Jurisconsulti
Romani solam verborum, rebus inanem cogni-
tionem parum prodesse rati, in philosophiâ
magnum studium multamque operam posue-
runt

runt (a). Quo magis miramur, plurimos, qui tantis laudibus veterum efferunt sapientiam, praeclaram, quâ procedebant illi, viam tam turpiter deserere. Profecto, qui criticam artem, egregiam sane, et cujus ego praestantiae nihil detractum volo, solam sufficere, repudiatâ philosophiâ, opinantur, primum ipsi criticae dignitatem vehementer minuunt; deinde haud secus peccant, quam si quis, quòd ars salutaris aegre physicâ careat, hac unâ doctrinâ medicum censere velit. Omnino, si ex solâ verborum elegantia, (quam tamen omnem, sine rerum gravitate, esse vanam loquacitatem, non eloquentiam existimo,) artium et disciplinarum praestantia aestimanda sit, parum abest, quin mathesis et algebra pro nugis sint ducendae.

At melius sapientiusque Grotius, veterum aemulus et imitator, eximiae litterarum humaniorum cognitioni, matrem omnium bene factorum et bene dictorum, magistram vitae disciplinaeque conjunxit philosophiam. Ac principiò quidem in Pythagorae recessu, in Platonis Academiâ, in Lyceo Aristotelis, in Porticu Zenonis, in Epicuri hortis, summâ industriâ est versatus, ut, quac-

(a) G. NOODT. in Orat. *De caus. corrupt. Jurisprud.*

cujusque familiae philosophorum propria essent decreta et praecepta, mente suâ omnia notata haberet et cognita: id quod tam alia viri scripta arguunt, quam collectae *Veterum philosophorum sententiae de fato*, ac plurimae de omni argumento ad omnes ejus aetatis doctos viros scriptae epistolae, egregiis veterum sententiis veluti gemmis distinctae, loquuntur (a). Huic autem antiquitatis studio adjunxit cum propriam meditandi consuetudinem et contentionem (b), tum philosophiam re-

(a) Magno volumine collectae Grotii epistolae vel solae pretiosissimos omnis eruditionis, historicae, antiquariae, politicae, reliquaeque thesauros complectuntur, et, quae ibi Suecicae in Galliâ legationis acta leguntur, ea Maurerij p. 423 atque alibi, errores ceterorumque calumnias abunde refellunt. Vid. LE CLERC. *Bibl. Univ.* Tom. I.

(b) *Vossius et Salmasius étoient très savans; mais Grotius méditoit profondément*: ita pronuntiat LEIBNITIUS, at quantum philosophus, quam intelligens judex! *Oper.* Tom. VI. p. 251. Grotium subtilius Alberico Gentili et ceteris disputasse, ab altioribus principiis sua praecepta duxisse, uberior omnia explicuisse, judicat MORHOFF. *Polyh.* Tom. III. Lib. 6. §. 1. n. 6. Num igitur toleranda sit SALMASII temeritas vel invidia magis, qui in tantâ Grotii eruditione tantoque gloriae fastigio, cum miraretur esse quemquam, a quo superaretur, ejus rei impatiens, clam viventi, mortuo palam obtrectavit. Itaque in philosophicis scribit, *vix mediocribus parem esse Grotium*, in *Commerc. Epist.* LEIBNITII Tom. II. p. 70. Quin audiamus de ipso SALMASIO sen-

recentiorum, ut ne scholasticos quidem contemneret, a quibus praeter alia praeclara egregiam de liberarum ac moralium actionum aeternâ bonitate ac pravitate doctrinam assumsit (a). Quam sit optandum, ut praeclarum hoc magni viri exemplum imitentur omnes, qui vel soli, quam proprie dicunt, humanitati ac litteris, vel soli philosophiae unice se dedunt! Tametsi enim utriusque studii jam ea ratio est, et de utroque ea fere opinio, ut neutro carere is posse censeatur, qui in ullo genere gravioris disciplinae cum laude cupiat

sententiam LEIBNITII *Oper.* Tom. VI. p. 251. *Mr. Sau-
maise, Mr. Is. Vossius, Mr. Guidius et quelques autres de ce
calibre etoient d'une grande erudition; mais ou ils ne medi-
toient guère, ou ils meditoient superficiellement et avec peu
d'exaëtitude. Mais Grotius, Gassendi, vôtres Eduard Bernard
et quelques peu d'autres ont montré, qu'ils excelloient dans
l'un et l'autre genre.* Quam infelici exitu cum Milto-
nomicaverit Salmasius, quis ignorat? Neque tamen, quod
iterum monendum ac valde retinendum est, istac tempe-
tate a Cartesio, eumque secutis viris summis emendata
erat philosophia. Quò refero verba LEIBNITII Tom. VI.
P. I. p. 271. Verum praeclari ingenii magnitudine Grotius
Cartesianae philosophiae futurum fructum lumenque jam
ante quodammodo ceperat.

(a) LEIBNIT. *Oper.* Tom. V. p. 13. et p. 371. et p. 355.
Quam imperite igitur Salmasius alique Grotio scholasticae
philosophiae studium vitio dederunt!

piat versari, nondum tamen illa inter philosophos et litteratos dissidia penitus composita possunt pacataque existimari.

Harum autem disciplinarum, quas diximus, omnium vim prope infinitam si cogitamus, quas, in maximis occupationibus, Grotius non quasi comites modo jurisprudentiae ac ministras levius attigit ac summatim gustavit, sed, tanquam si unicuique soli totam operam vitamque suam consecraverat, singulas penitus exhausit, animum nostrum necesse est, magna subeat admiratio. At, qui aliis summus esset labor, Grotio non nisi suavis erat oblectatio, et uti reliqui ludis, ita Grotius his studiis, ubi vel aures conviciis defessae a forensi strepitu conquiescebant, vel a publicorum munerum molestiâ liber erat animus, reficere vires, mentemque recreare solebat (a).

Ita-

(a) GROTTII *Annotationes in Menandri et Philemonis reliquias*; ejus *observationes in Senecae Tragoedias*; tum *Annotationes in Lucani Pharsalia*; in *Statium* et in *Taciti Opera*; postremo *Emendationes in Tragoediam Euripidis*, cui nomen *Phoenissae*, ac similia ex hoc genere scripta cui ignorata sunt, cui non magni aestimata? Inter ipsos legationis Suecicae labores summasque difficultates non tantum epigrammata plurima scripsit, sed cum tragoedias quasdam

Eu-

Itaque omnium et disciplinâ Juris eruditissimus, et ceteris liberalibus artibus doctissimus, et ingenio prudentiâque acutissimus fuit Grotius, ut maledicto fere idcirco nihil loci supersit, quod omnia laus occupavit. Si qui proinde tanto viro tamen doctrinae obtrectatores, virtutis inimici, laudis invidi exstiterunt, non magnopere miremur? Nonne indignemur vehementius, olim Salmasium (a), aliosque nonnullos (b) Grotii ob-

scu-

Euripidis latine vertit, tum suam tragoediam Sophomphaneam sive Josephum perfecit, quam Batavicâ civitate donavit VONDELIUS. Vid. GROTHII Epist. 527. p. 204. VOSSII Ep. 313. pag. 317. BURIGNY Liv. VI.

(a) Salmasius, sese Vossio anteponens, Grotio Vossium multo praetulit, ut ipse sic Grotio posset major existimari. Vid. JO. HENR. HOTTINGER in *Comm. Epist. LEIBNITII* Tom. II. p. 746. At vivum Grotium laudans, mortuo insultans SALMASIUS meritas poenas dedit eximio poetae Belgae VONDELIO, acerbissimo carmine in Salmasium.

(b) Lubbertum, Rivetum, Calovium ceterosque Theologos, Grotio sic infensos, ut animam prius quam odium deposuerint, non moror. At de Grotio quoque, quem saepius magnis laudibus effert, THOMASIUS iniquius judicavit in *Histor. Jur. Nat.* Cap. VI. §. 2. p. 69. Adscribamus hic verba BIERLINGII ad LEIBNITIUM *Oper. LEIBNITII* Tom. V. p. 357. *Auberium multa de Grotio mentitum fuisse, plane persuasus sum, et miror, virum doctissimum Jac. Frid. Ludovici, Fredericianae professorem, in*

de-

ita usu venire solet, ut magna ingenia, inprimis, si inveteratis erroribus profligandis manum admoveant, calumniis onerentur. Horret animus, quoties, quae de Grotio Calovius et Rivetus scribere non erubuerunt, considero mecumque expendo.

(a) ROUSSEAU du Contr. Soc. Liv. I. Ch. 2. refutatus ab acutissimo scriptore Anonymo, in Libro: *Lettre à Mr. J. J. Rousseau* à Paris (à Leide) 1766. Similiter inconsiderate scripsit idem *Emil.* Tom. IV. p. m. 357. ac BOLLENBROKE etiam acrius in Grotium invehitur. *VOLTAIRE Melange Phil.* Tom. XVIII. P. 3. p. 323 et 325.

(b) LINGUET Discours Prelim. de la Theor. des Loix Civ. p. 187. *Le fameux livre de GROTIUS* sur le droit de la guerre et de la paix par exemple n'offre, qu'une collection terrible de passages grecs, latins, hebreux. C'est un amas d'erudition indigeste et assommante, un tissu de divisions, de subdivisions inintelligibles. Il ne prouve pas, il cite; il se propose des questions, des difficultés; ce n'est point avec sa raison, qu'il travaille, c'est avec sa memoire. *Ac pariter fere* Tom. I. p. 136.

(c) *Songe Philos.* Song. 7. de la guerre. J'ouvris le fameux traité de Grotius, je lus ce grand ouvrage, et à la froideur revoltante, qui y regne, aux exemples de barbaries accumulés avec une patience incroyable, à ses tristes, inutiles, et longues definitions, le degout me surprit: je l'essuyai d'un bout du livre à l'autre. Jamais plus beau sujet ne fut plus mal traité. — — Je brulai le livre de Grotius, qui m'avoit

dum , sitne magis invidia culpanda eorum , qui laudes viri incomparabilis , quas aequare prae suâ tenuitate nequeunt , minuere studeant ; an stultitia arguenda , qui tanto altius se putent extolli , quanto magis virum magnum deprimant ; an denique reprehendenda socordia , qui , quam doctrinae copiam se consequi posse desperent , eâ se facile carere cupiant videri.

In ceteris , qui sunt pudore et temperantiâ moderate-

m'avoit attristé , faisant des vœux , pour que ce siècle ne se passât point , sans avoir produit un ouvrage approfondi sur cette matiere. Conf. VOLTAIRE Melange Philos. Tom. I. p. 412. ubi : Grotius m'a souvent ennuyé ! il est très savant ; il semble aimer la raison , et la vertu ; mais il est quelques fois un fort mauvais raisonneur. En un mot , Grotius est un franc pedant , Hobbes un triste philosophe , et Montesquieu un bel esprit humain. Les compilations de Grotius ne meritoient pas le tribut de l'estime , que l'ignorance leur a payé ! Copier les vieux auteurs , ce n'est pas penser..... le pedantisme et la justesse d'esprit sont incompatibles. O Leibnitium ! quid tu de horum hominum judicares superbiâ , vel dementiâ potius !

E

losophi et acuti homines videntur, Grotium impudenter clamant, eruditione multum, ingenio vix modice valuisse: cujus quidem judicii temeritate isti vituperatores sese virorum intelligentium contemptui ac ludibrio exponunt, Grotii verò famae officere nihil possunt. Nam vir eximius, quoad vixit, hoc animo semper fuit, ut invidiam virtute partam, gloriam, non invidiam putaret; ejusque mortui memoria, dum litterarum studiis habetur honor, apud gratam posteritatem, ingenii, doctrinae omniumque virtutum aeternâ laude florebit. Atque hujus Grotianae gloriae quando tot judices testesque jam locupletissimos advocavimus; quidni duo simul reges commemorem, qui, non propter bellicam modo virtutem, sed propter humanitatem maxime atque ingenii praëclaras dotes, in exempla praestantium regum ad omnem hominum memoriam celebrabuntur, Henricum Quartum et Gustavum Adolphum (a)? Quidni adjungam iis
Chris-

(a) Gustavus Adolphus, quem Grotius omnium regum primum, cum rerum civilium et militarium peritiâ, tum
ani-

Christinam magno patre dignissimam filiam (a),
 tum regni Suecici quondam gubernandi prudentis-
 simum adiutorem ministrumque Oxenstiernam ?
 Quin Daniae quoque regem Christiernum Quar-
 tum, atque ducem Holsatiae, totque Germaniae
 principes, qui Grotiani ingenii lumen industriam-
 que quibusvis honestis conditionibus sibi devincire
 studuerunt (b) ? Quidni tandem Oldenbarnevel-
 dium, summum virum, ad cuius Grotius pera-
 dolescentulus accessit familiaritatem ? Quin imo
 omnes omnium terrarum gentiumque viros doctos
 testor, quorum ingenii Grotiani admiratio certis-
 simis litterarum exstat consignata monumentis (c),
 qui-

animi magnitudine, omnibusque virtutibus plane singularem
 duxit, (vid. Ep. 163. 170. 173. 184. 212. 215. 229. 242.)
 vicissim Grotium seculi sui unicum esse decus et ornamen-
 tum judicavit: vid. *Manes Grotii Vindic.* in Praefat. et
 p. 300. Regis defuncti in tabernaculo medioque exercitu
 armato, GROTII *Fus Belli ac Pacis* est repertum. Ib. p. 306.

(a) Cujus reginae jussu omnia Grotii nondum edita
 scripta, emta dicuntur et in Holmiensem Bibliothecam
 translata.

(b) Ep. GROTII 250. 786. Ep. VOSSII 257. et 279.
 GROTII Ep. 1257. p. 571.

(c) Praestantium virorum de Hugone Grotio testimonia
 narrat BURIGNY *Vie de Grotius* p. 156. et seqq. Ed. d'Am-
 sterдам. Conf. praeter Morhovium et Wickefortium THOM.
 POPE BLOUNT in *Cens. celebr. auctor.* fol. 945. et seqq.

quique profectò tam honorifice de Grotio non sensissent ac pronuntiassent, nisi summa viri doctrina cum admirabili judicandi facultate atque inveniendi sollertiâ fuisset conjuncta.

Atque his cum rerum documentis, quae ex ipsius viri praesertim lucubrationibus duximus, tum locupletium testium auctoritate, vindicata satis Grotii gloria videtur. At, ne nihil plane negligamus, et quorundam, quibus interdum arrogantium hominum officit confidentia, subveniamus judicii fragilitati; videamus nunc paulisper de ipsis his insolentium reprehensorum, recentiorum maxime, oculis et obtreccionibus. Ajunt igitur, Grotium non certae et constantis rationis

le-
Ed. Gen. 1710. PAUL. COLOMIÉZ *Biblioth. Chois.* p. 461.
MORVILLE dans ses *Melanges* Tom. V. p. 4. ac testimonia a JO. CLERICO adjecta ad finem editionis Gallicae *De la verité de la Relig. Chret.* Grotium cum Pufendorffio comparavit D'AUBE *Essai sur les principes du Droit et de la Morale*, à Par. 1743. GOTHFR. MASCOVIUS tractavit quaestiones selectas Juris naturae et gentium inter Grotium et Pufendorffium controversas, in *Opusc. Jur. et philol.* editis a PUTMANNO Lips. 1776. Vol. II. Exerc. XI. At major industria requiritur in utrisque illis viris contendendis aestimandisque; cui rei PUFENDORFFII Laudatio, a Sueonum Academia in annum 1796. de eloquentiâ certantibus proposita, fortasse locum dabit.

legibus adstrictum esse, sed incerto cursu longe lateque vagari; non rationibus uti, sed testimoniis, ac varias variorum scriptorum, hebraeorum, graecorum, latinorum, tum philosophorum, oratorum, historicorum, poetarum, patrum denique ecclesiae et conciliorum opiniones, plerumque male commixtas, alias aliis cumulare, eamque molestiarum molem pro argumentis venditare atque obtrudere velle, et quas alias infinitas in Grotium congestas calumnias esse constat: quas quidem tragoedias suspicor non admodum eos perturbaturas esse, qui cogitent, plerumque sic accidere, ut qui talia effutire in alios non erubescant, parum ipsi dignum re, dignum nomine Jurisconsulti ac philosophi, dignum lectione efficere possint.

Neque tamen ego is sum, qui nullibi lapsum esse Grotium vel defendam, vel ad laudem ejus tuendam magnopere requiram (a). Sed primum iniquum est in omni re accusandâ praetermissis
bo-

(a) Meritò Grotii repudiata sententia est, ethicam christianam non momentorum modo excellentiâ, sed plane novorum praeceptorum altitudine, vincere ethicam naturalem. Vid. *Jus B. ac P. L. I. C. 2. §. 6. et Cap. 4. §. 5. 7. 8. L. III. C. 12. §. 4. atque aliàs vulgo.*

bonis pauca vitia seligere, et propter nonnullas, quae forte nos offendant, culpas, cetera praeclara statim omnia contemnere: deinde ex iis, qui hoc censendi munus quo sibi arrogantius sumunt, eo severius exercere cupiunt, plerique ne ea quidem, quae nunc carpunt, videre potuissent, nisi Grotianae doctrinae lumine essent usi. Omnino, quod de dicendi facultate alicubi notavit Cicero (a), idem hic verum puto: nam qui legunt Grotium, etsi mediocri sunt ipsi ingenio, tamen illo modo se confidunt posse scribere, quod orationis subtilitas ac vis ratiocinandi, imitabilis illa quidem videtur existimanti, sed nihil est experienti minus.

Tandem, non praetereundum est, ipsos magnorum virorum errores saepe aliis profuisse ad invenienda praeclara multa, de quibus quaerendis fortasse aut cogitassent nunquam, aut inani operâ laborassent. Ecquis autem tam ignarus est rerum omnium tamque rudis, ut nesciat, quam rari sint, qui artes ac disciplinas ad perfectionem provehant, quam rarissimi, qui perducant? Erasmus, Scaliger, Vossius, Baconus, Cartesius, Newtonus, Leibnitius, ac reliqui viri eximii, non omnia singuli potuerunt. Grotius verò tam

ve.

(b) In Orat. C. 23.

veloci cursu ad perfectionem rapuit Juris naturalis prudentiam, ut ei plus dignitatis impertierit solus, quam attulerint, quotquot vel ante vel post in hoc studium et laborem incubuerunt. Itaque totam hanc doctrinam, hoc ipso etiamnum tempore, quidquid clament imperiti, unius ferè Grotii praeceptis servandis et quasi vestigiis persequendis stare videmus.

Qui verò demonstrandi curam et subtilitatem in eo desiderant, hi non cogitant, quam sit iniquum ab uno Grotio postulare omnia, et ad philosophiae illam istam rationem, quae postea demum a Cartesio aliisque summis philosophis allata est, tanquam ad normam velle Grotium judicare (a).

Atqui ego tamen contendere audeo, quod aliis post expulsam denique a Cartesio Aristoteliorum dominationem contigit, idem antea Grotio, solius vi ingenii, immensi quidem illius, accidisse, ut libere philosophatus sit, et multa praecepta tam disputaverit subtiliter ac tam vere demonstraverit, ut non persuadere, sed cogere videatur. Praeterea celerissimâ mentis acie, procul et veluti per nebu-

(a) Vid. supra.

miremur. Hujus autem mos hoc loco minime est praetereundus : nam , quae vera esse acute satis videbat , sed quâ vellet perspicuitate se aliis probaturum esse diffidebat , ea prudenter sapientium ex antiquitate virorum confirmabat auctoritate ac praeceptis.

Ex quâ re simul apparet iterum , quod supra disceptavimus , quantum sit hoc genus censorum hebes et imperitum , qui parum ex re ipsâ verum quaerere Grotium , nec ferè nisi veterum obtrudere opiniones , inscienter arguunt (a).

Prae-

(a) Sola testimonia non sufficere , ipse docet GROTIUS in Proleg. ad *Jus B. ac P.* §. 38. ubi P. Fabrum hoc nomine reprehendit : suum vero consilium ita significat. §. 39. *Primum mihi haec cura fuit , ut eorum , quae ad jus naturae pertinent , probationes referrem ad notiones quasdam tam certas , ut eas nemo negare possit , nisi sibi vim inferat.* Grotii immensa eruditio nihil offecit ingenii acumini , quod ceteris saepe accidit. LEIBNIT. *Oper.* Tom. VI. p. 251. 271. Itaque inconsiderate alii alios , Grotium culpantes , caecâ fide sequuntur , quos inter prodiit etiam comes quidam

AL-

temporibus necessarium, ut summa potius prudentia in eo luceat, quòd ad praesentes temporum casus, consiliorum rationes callide accommodaverit. Dominanti enim seculi sui mori et magnae erga veteres auctores prae scholasticorum argutiis venerationi nonnihil dandum esse censuit, ac vere iudicavit, auctoritate et decretis veterum scriptorum, quorum admiratione captos esse principes viros aetatis suae noverat, se facilius novam iis artem persuasurum et praejudicatas plerorumque opiniones esse ex animis evulsurum, quam suis solius praeceptis et ex proprio ingenio depromptis argumentis, quae pro vario hominum captu haud rarò variis cavillationibus vexari solent (a).

Ac-

ALBONUS Disc. sur l'Hist. le Gouvern. la litterat. et les arts de plusieurs gouvernemens de l'Europe A°. 1783.

(a) Vid. quod supra allegatum est opusculum: *Lettre d'un Anonyme à Mr. J. J. Rousseau*, p. 60. Scriptori cui-dam LEIBNITIUS hoc consilium impertiebatur: *Il seroit peutêtre bon, que votre ouvrage fut encore plus embelli par les exemples et par l'histoire. Les raisons n'en deviennent pas meilleures, mais cet agrement leur donne de l'ingrès.*

Accedit tandem illa ratio, id maxime sibi proposuisse Grotium, ut gentes ostenderet cum gentibus, et civitatum rectores cum civibus, summâ juris officiorumque inter se necessitate devinctos esse; ac debellaret penitus errorem eorum, qui inter arma docerent silere leges oportere, qui auferre, trucidare, rapere imperium, solitudinem verò pacem, falsis nominibus appellarent (a). Quocirca ex praestantium etiam quorumque auctorum praeceptis, commune quoddam omnium hominum populorumque jus efficere voluit, quod esset tanquam jus quoddam civile maximae civitatis gentium. Quo ferè modo in plerorumque Europae populorum foris ac judiciis, Juris Romani usum auctoritatemque eâ potissimum de causâ prudentissimi viri probant, non ut sine ratione valeat auctoritas, sed quòd sine ejusmodi communiter probatâ normâ accidat, ut initiis non concessis, nemo in causâ tuendâ vel digitum progredi possit; nunc vero ex Jure Romano ea principia praeceptaque sumantur, quae negari neque-

Aujourd'hui les écrivains François, sous prétexte de s'éloigner du pédantisme, se desaccoutument un peu trop de faire entrer des traits d'érudition dans leurs ouvrages. Tom. V. p. 62. Non pari prudentiâ de Grotio judicavit D'AUBE Essai sur les principes du Droit. Pref. p. 6.

(a) Vid. Prolegom. ad Jus Bell. ac Pac. §. 3 et §. 28.

Sunt denique, qui non modo parum acutum
Grotium, sed ridiculum plane existiment, tam
quòd conjunctionem omnium ecclesiarum Christia-
narum cogitavit et consociationem, quam quod
commune nationum Europaearum tribunal ad Am-
phietyonum exemplum meditatus est (a): quae
res utraque cum difficillima videatur, tum incon-
sideratissimae ac dementissimae temeritatis plena.
O licentiam joculari! o carpendi levitatem libi-
dinemque! Qui ingenii sui, exigui valde ac tenuis,
modulo metiri omnia non dubitant homunculi,
cum alios derideant, sese ipsi sane omnium
maxime deridendos praebent. Grotius profectò,
ab ipsâ naturâ in altiori loco positus, majus quid-
dam animo comprehendit, quam istorum repre-
hensorum possit tenuitas consequi. Nam, etsi utra-
que illa res erat ardua, erat tamen utraque digna
Grotii amplitudine ingenii, digna ejus pietate
animique moderatione, digna summo, quo sem-
per flagravit, erga genus humanum amore. Nam
primum moleste ferebat, ex perpetuâ bellandi
li-

(a) Lib. II. de *Jur B. ac P. C.* 23. §. 8. n. 4.

rat (a), Christianos igitur illos perpetuis inter se
odii dissidiisque furere, suaque ipsos in viscera
saevire. Hoc tam grave damnum, famaeque Chris-
tianorum et nomini tam turpe dedecus ut vel tol-
leretur penitus, vel saltem minueretur, non op-
tavit modò, sed laboravit quam studiosissime (b),
ac

(a) Primum Belgico carmine, quod deinceps Latine ver-
tit ac notis illustravit. Hic liber cum in omnes linguas,
et tam ab Eduardo Pocokio quam a Watsono in Arabicum
adeo sermonem traductus esset, jocularis inde Sponii et
Wehleri calumnia exstitit, omne de veritate religionis Chris-
tianae argumentum suum ex Arabicis scriptis duxisse Gro-
tium. Vid. *Manes Grotii Vind.* Vol. I. p. 263 et 264. Vitu-
peratur hoc opus Grotii apud VOLTAIRE *Nouv. Melang.*
Philos. Tom. XVIII. P. 3. p. 325... At LEIBNITIUS ad
Thom. Burnetum scripsit aliquando: *l'Incomparable Grotius*
se surpasse soimême et tous les autres, anciens et modernes,
dans son livre d'or, qu'il fit sur le même sujet (la verité de
la religion Chretienne.). Vid. *Oper.* Tom. VI. Part. I. p. 244.

(b) Quod apparet ex *Vid ad pacem ecclesiasticam*; ex
Voto pro pace Ecclesiastica; ex *Annotatis in consultationem*
Cassandri, infinitisque scriptis aliis. Addatur *Dedicatio*
Juris Belli ac Pacis ad Ludovicum XIII. et *Epist.* 150.
p. 158.

dissentientes familias sectasque ad unum foedus unamque societatem cogere (a) ; ecquae tandem possit inde carpendi praeclari consilii causa arripi ? Nonne idem quandoque Erasmo, Melanctono, Jacobo Primo regi, Isaaco Casaubono ac praecipuis Angliae episcopis cordi fuit ? Nonne eandem genti Christianae felicitatem, praeteriti ac nostri seculi decus Leibnitium, uti ardentibus votis exoptasse, ita meditatum esse atque re ipsâ contendisse novimus (b) ?

Quod vero ad commune gentium tribunal at-
tinet, in quo, bellorum loco, nationum contro-
versiae disceptentur et dirimantur, quamvis hoc
quoque isti licet bellum commentum putent, lepi-
dumque dicant ac suave somnium ; at cogitent
dun-

p. 158. Ep. 534 ét Ep. 1471. p. 660. Ep. 1706. p. 736. cet.
Neque tamen Grotium rei asperitatem aut ignorasse aut
dissimulasse, plurimae epistolae declarant.

(a) Ita cum alii, tum BAYLE *Nouvell. de la Rep. des
Lettres* Dec. 1685.

(b) LEIBNIT. *Oper.* Tom. V. p. 218 — 228 — 554.

linguam, vel Leibnitium, quod alphabetum cogitationum humanarum, res sane omnes pulcherri-
mas, sed inprimis difficillimas, mente agitave-
rint (b)? Verum isti quoque vitio creati censores
nescire mihi videntur, et sagacissimae Angliae re-
ginae Elizabethae jam ejusdem rei in mentem
venisse, nec Franciae quondam Heroem Henricum
Quartum aliosque principes viros ab eo consilio
alienos fuisse, ac rerum gerendarum denique pe-
ritissimum Sullium id suâ auctoritate, gravissimâ
illâ, comprobasse (c).

Tan-

(a) BAYLE *Dict.* Tom. I. p. 416.

(b) Vid. LEIBNIT. *Diss. de arte combinatoriâ* 1666. et
Historia et Commendatio Linguae characteristicae universalis,
quae simul sit ars inveniendi et judicandi. Vid. *Oeuvres phi-*
losoph. Lat. et Franc. de feu Mr. LEIBNITS par Mr. Rud.
Eric Raspe, à Amst. et à Leipz. 1765. p. 535. et seqq.

(c) Abbas sancti Petri copiose de hujusmodi tribunali
egit, LEIBNITIOQUE dijudicandum scriptum suum ob-
tulit, qui de eo sic statuit: *Enfin je l'ai lu avec attention,*
et je suis persuadé, qu'un tel projet en gros est faisable et
que son execution seroit une des plus utiles choses du monde.
Tom. V. p. 56-60. Breviter at diserte Abbatis consilium
et

Tandem, ut pervicax est censorum natio, ita multi multas adhuc in Grotium culpas conjiciunt, vel carpunt eum acerbius: quorum omnium calumniis occurrere captionesque discutere cum infinitum sit, istos potius quasi desperatos aliquos relinquamus. At haec duo tamen a me vix impetro, quin leviter tangam, nimirum Grotium in suo Jure belli ac pacis, cum ex superiorum scriptis plurimum profecisse, tum scribendi genere obscuro usum esse. Quam quidem posteriorem calumniam ut prius retundam, qui veterum eloquentiae parum intelligentes, Grotianae vim orationis capere nequeunt, continuo illi obscuritatem accusant; neque isti vident, eximios quosque scriptores tardioris ingenii hominibus, qui cogitandi laborem fugiunt, obscuros esse visos. Accedit, non id egisse Grotium, ut incipientibus demum adolescentulis, veluti in scholâ, praecepta daret, sed ut in commodum et usum principum virorum, qui rerum publicarum procuratione occupantur, tanquam corpus Juris Naturae Gentiumque exprimeret. Itaque, quo magis eos, qui rebus publicis administrandis praesunt, lectores vel ipso nomine atque externâ specie alliceret, opus suum

Jus

et rationem ROSSAVIUS explicuit in libello: *Projet de paix perpetuelle.*

Jus Belli ac Pacis appellavit (a). Ceterum scribendi genus Grotii purum, grave, jucundâ quâdam varietate excellens, et multis praestantium auctorum sententiis tanquam luminibus distinctum, nemo eorum, qui tantae rei aestimandae facultate utuntur, non magnopere est admiratus.

Quod vero ad alteram reprehensionem attinet eorum, qui Grotium clamant a Bacono Verulamio, a Charonda, a Montano, tum etiam a Francisco Victoriâ, ejusque discipulis Vasquio et Covarruviâ, pariter atque a Bodino aliisque scriptoribus, multa didicisse suumque in opus transtulisse, id similiter nihil ejus laudibus detrahere existimo. Nonne ingenue confessus est Grotius, quorum

(a) Vid. BAYLE *Dict. Hist. Crit.* in v. GROTIUS. Hac re multos alios imitatus est Grotius. Albericus Gentilis *de Jure Belli*; Balthasar Ayala *de Jure et officiis Bellicis*; Johannes Lupus *de Bello et Bellatoribus*; Franciscus Arias *de Bello et ejus justitiâ*; Martinus Laudensis *de Bello* scripserunt; Petrinus Bellus Albensis *de re militari et bello*. Grotius vero summorum imperantium quoque et subditorum inter se jura officiaque tractat, quod verbis *ac Pacis* declaravit. Conf. BARBEYR. in *Praef. Gall. ad Grotium* p. 29 et 30. Ed. 1724. et in *Praef. ad Pufend.* §. 29. Ed. 1759. Quare perperam operis Grotiani appellationem reprehendit PERRENOT *Consider. sur l'Etude de la Jurisprud.* p. 9. in fine. Conf. LEIBNIT. *Oper.* Tom. IV. P. III.

praecepta probaverit (a)? Ecquis verò tam iniquus est existimator, qui immortalis Newtoni laudem eo sibi persuadeat minutam esse, quod ei summorum virorum, Cartesii, Kepleri, Gassendi, Hugonii, Boylii industria scriptaque profuerint?

Atque haec in Grotii gloriâ tuendâ voluntas mea si cui fortasse aequo flagrantior videatur, justae debitaeque magno viro venerationi equidem arbitror ignoscendum esse. Etenim tanti ingenii tantaeque doctrinae vim ego animo considerans, demiror profectò, quid caussae sit, quamobrem tot scriptores tanto odione dicam an furore, certatim summo viro obrectare, praesertim hodie, non vereantur; quamquam magnis ingeniis nunquam maledici defuerunt. Quorum tamen vel ignorantium objurgatorum, vel invidorum magis vituperatorum, quoties reprehensiones cavillationesque vel audio vel lego, toties minutorum opusculorum aliquos fabricatores mihi videre videor, qui magni cujusdam artificis stupendum opus arroganter carpere non dubitent. At vani sunt istorum conatus. Quod Pompejus, Caesar, Cicero de Jure civili tan-

(a) Vid. Proleg. ad *Jus B. ac P.* §. 37 et 38. et §. 55. in fine.

tantummodo cogitarunt, quod solum consilium iis insigni laudi datum est, id de illustriori disciplinâ, de naturae, gentium ac publico Jure, praeclarâ ingenii contentione perfecit Grotius, ejusque aeterni Juris certam artem et constantem doctrinam stabilivit. Itaque merito suo consecutus est, ut divinae hujus disciplinae artisque princeps auctor atque inventor et esset et haberetur.

At nunc si magni viri ceteras animi virtutes (a), si pietatem, religionem, fidem, justitiae et aequitatis singulare studium, animique incredibilem in summis malis perferendis constantiam intuemur, continuo apparet, philosophiae omnisque liberalis doctrinae praecepta Grotium ita percepta habuisse, ut iis ad vitam bene instituendam, non
ad

(a) Ad Dan. Heinsium d. 13 Apr. 1613. ita scripsit CASSAUBONUS, vir magnus: *Scito igitur, me valere, et eo, quod consuetudine maximi viri, HUGONIS GROTII, interdum fruar, felicitatem meam satis praedicare non posse. O virum admirabilem! Equidem scivi hoc etiam ante; sed praestantiam divini illius ingenii nemo satis capiet, nisi qui vultum praesentis viderit, et sermones loquentis audierit. In vultu probitas habitat; sermones doctrinae exquisitissimae et pietatis sincerissimae sunt indices! Nec putes, solum me illius viri admiratione esse captum: omnes docti et pii, quibus ille innotuit, similiter sunt adfecti: Rex ipse cum primis. Vid. Epist. 881. p. 529.*

ad ostentationem uteretur. Nam fuit jucundus, humanus, modestus (a), cum universi generis humani tum patriae imprimis amans, quem amorem nullae injuriae, quas pertulit, labefactare unquam potuerunt (b). Comis erat non sine severitate, nec sine facilitate gravis. Atque alios fere, sive naturâ sive institutis acerbiores, vel usus tandem flectit, vel dies lenit, vel aetas mitigat, vel molliunt calamitates. At Grotii animus cum ipsâ naturâ erat moderatus, tum optimarum artium praeceptis ad modestiam, ad candorem, omnemque honestatem eruditus: quo minus mirum est, ut quique illâ tempestate clarissimi viri essent, ita maxime illos Grotii undique amicitiam expetiisse, ac Richelium ipsum, cujus viri integritatem Ba-
ta-

(a) Saepius in epistolis profitetur, patris sibi eruditionem profuisse in scriptis, quae adolescentulus edidit. In Libro autem VII *Annal.* legationem narrans Oldenbarneveldii et Justinii Nassavii, (quos cum in Galliam comitabatur vix 15 annos natus adolescens, ita placuit Henrico IV, ut aureâ torque a magno rege donaretur), nullam tamen sui mentionem facit. Saepissime in epistolis suas lucubrationes extenuat, aliorum laudat. Conf. Ep. 346 et 349. Videatur etiam singulare modestiae documentum in Epist. 570. p. 928.

(b) *Ego non desino, scribit, omnibus, mihi recte volentibus, patriam commendare, cujus amorem nullae mihi injuriae unquam extorquebunt.* Ep. 136. Conf. Ep. 144. et Apolog. ubi finis.

ecclesiasticae studium effecerunt, ut in plurimum theolo-
gorum impetus et odia sese objiceret Grotius:
quorum nonnulli erant asperi, inhumani, duri,
atque ejusmodi, ut animi impotentia verecundiam
vinceret, odium pudorem superaret, amentia op-
primeret rationem. Hujusmodi hominum, qui
perpetuis maledictis increpare Grotium famamque
ejus lacerare non cessabant, sanare voluntates vo-
luit quidem, at rem tam difficilem perficere non
potuit. Itaque recti conscientiam nixus, et vitam
morumque honestate pravorum superare crimi-
nationes satis reputans, frementibus inimicis
licet, quoad vixit, non modo constanti bonorum
laude crevit, sed vitiis etiam alienis non minus
quam suis virtutibus fuit magnus.

Neque tamen Grotii moderatio et lenitas, quam
dixi, magnitudini animi quidquam detrahebat,
quam neque obtrectatorum devicit iniquitas, neque
acerbitas fregit calamitatum. Nam primum, ne
quis modestiam in conscientiam duceret, inimico-
rum impetus constanter, severe, copiose, repulit:
deinde cum Grotii aetas in ea incidisset tempora,
qui-

tarum partium damna vocatus, ea omnia summâ animi constantiâ pertulit obduravitque, neque ullâ culpâ confitendâ neque veniâ rogandâ, aut carceris squallorem aut exilii voluit taedium redimere (a). Quae quidem tanto illustrior est animi firmitas ac robur, quanto graviora virum optimum mala oppresserunt. Etenim, quae tandem Grotio, patriâ, bonis, honore spoliato, relicta fuerunt reliquae vitae praesidia vel solatia, nisi quae aut ex incomparabilis uxoris amore (b), aut ex consanguineorum, necessariorum, amicorum benevolentia perciperet, aut ex litterarum studiis suâque innocentia ipse sibi peteret? Sed ejectum bonis, fugientem e carcere, vitantem inimicorum minas, atque alienarum opum indigentem recepit Ludovicus XIII hospitique oppresso fugatoque auxilium tulit.

At verò, etiamsi virtuti par data Grotio fuisset
for-

(a) Ep. 223. p. 77. et Ep. 218. p. 821. Ep. 288. p. 108.
Ep. 331. p. 113.

(b) Ep. 298. p. 108.

si ea demum infelicitas, ea poena est dicenda, quae accidere nemini nisi nocenti queat, suscepta fraus, impedita et oppressa mens conscientia, bonorum omnium odium, integerrimorum judicum condemnatio; profecto, non poenam sed injuriam, non supplicium sed vim passus est, non miser sed beatus fuit Grotius, qui erat ipse candor et innocentia, mens serena rectique conscia, bonorum omnium amor, Belgii decus, Europae admiratio, Gentium denique omnium atque omnis memoriae lumen clarissimum.

Talis ac tantus fuit HUGO GROTIUS, cujus divini vim ingenii atque abundantem naturae, gentium ac civilis, tam publici quam privati Juris doctrinam, non nisi tenui admodum arte depinxi: tantum abest, ut ceteris disciplinis, theologia (a), phi-

(a) Plurimi existimata sunt Opera Grotii theologica, IV voluminibus in folio edita. *Jusqu'ici j'ai preferé Grotius à tous les interprètes*, verba sunt LEIBNITII: Oper. Tom. VI. p. 226.

Magni viri, qui patriae suae nomen nobilitarunt, non sine quadam communi omnium civium suorum laude decorantur. Quàm acri studio de patriâ Homeri certarunt olim Graeci? Quanto ardore hoc ipso seculo etiam Angli Germanique exortam inter duo philosophiae lumina de novo calculi invento contentionem arripuerunt suamque judicarunt? Quapropter laetantur Belgae, laetantur Hollandi, in suâ patriâ natum Grotium esse, cum necesse sit, ejus gentis nomen aeternâ restitutae Naturalis Jurisprudentiae gloriâ illustrari, apud quam Grotius primùm lucem adspexerit.

Est verò ita: eximiis quibusque viris post mortem fere aut statuae publice poni, aut exstrui monumenta solent. At Grotio amplius integrum seculum id accidit, quod multo gloriosius existimavit Cato, ut, cur is honos ei publice non fuerit habitus, diu mirarentur omnes. Sed nulla viri memoriam posteritatis obscurabit oblivio! Statuas et imagines, corporum simulacra, consumit tandem
ve-

gloriam unum HUGONEM GROTIUM longe
superasse.

Tandem aliquando, cum publici hujus hono-
ris spes omnis esset bonos frustrata, anno
MDCCLXXXI Delphis Batavorum, in novo tem-
plo, Divae Ursulae quondam consecrato, ubi in
avito sepulchro conditae sunt magni viri reliquiae,
venustum HUGONI GROTIO monumentum po-
suerunt ex nobili stirpe posteri, cui PETRUS
BURMANNUS SECUNDUS hos versus inscripsit.

Prodigium Europae, docti stupor unicus orbis,

Naturae augustum se superantis opus!

Ingenii coelestis apex, virtutis imago,

Celsius humanâ conditione decus!

Cui peperit Libani lectas de vertice cedros

Defensus verae religionis honor;

Quem lauru Mavors, Pallas decoravit olivâ,

Quum bello et pace publica jura daret;

Quem Thamesis Batavae miraculum et Sequana terrae

Vidit, et asseruit Sueonis aula sibi.

GROTIUS hic situs est. Tumulo discedite, quos non

Musarum et patriae fervidus urit amor.

Cras, Hendrik C.

Laudatio Hugonis Grotii

Amstelodamum 1796

Biogr. 482 d

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10063601-0